Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

Газетэмнай 1921 оной декабриин 21-hээ гарана | № 22 (14348) | 1974 оной январиин 26, суббото | Сэн 2 мүнгэн

КОМСОМОЛОЙ ОБЛАСТНОЙ XXVII КОНФЕРЕНЦИ ТУХАЙ ИНФОРМАЦИОННО МЭДЭЭСЭЛ

Үсэгэлдэр, январиин 25-да. Ленинэй орденто гүрэнэй оперо болон баледэй театрай ордон соо комсомолой областной XXVII конференци нээгдэбэ. Республикын комсомолшуудай түлөөлhэн 660 шахуу делегадууд эндэ суглараа.

ВЛКСМ-эй областной ээлжээтэ конференциие обкомой нэгэдэхи секретарь **В. Раднаев** нээжэ, конференциин хүтэлбэрилхы органууд hунгагдаба. Ехэ хуралдаанай Хүндэлэлэй президиумые КПСС-эй ЦК-гай Политбюро составтайгаар hунгаха гэhэн дурадхал альга ташалгаар угтагдаба.

Конференциин зүбшэхэ асуудалнууд баталагдаба гэбэ:

КПСС-эй XXIV съездын, комсомолой XVI съездын шиидхэбэринүүдые хүсэндэнь хүргэхэ талаар ВЛКСМ-эй областной комитедэй ябуулhан хүдэлмэри тухай тоосоон болон залуушуулай дунда ябуулагдадаг хүмүүжүүлхы, ниитэ-политическэ хүдэлмэри саашадань улам hайжаруулха талаар комсомолой областной организациин бэелүүлхэ зорилгонууд.

Комсомолой областной организациин шалгалтын комиссиин тоосоон.

ВЛКСМ-эй областной комитедые hунгалга.

Комсомолой областной организациин шалгалтын комиссиие hунгалга.

ВЛКСМ-эй XVII съездын делегадуудые hунгалга.

Конференциин үзэмжэдэ табигдаhан нэгэдэхи асуудалаар ВЛКСМ-эй обкомой нэгэдэхи секретарь В. Раднаев, хоёрдохи асуудалаар шалгалтын комиссиин гэшүүн **В. Гущин** элидхэлнүүдые хэhэн байна.

Тоссоото элидхэлнүүдые зүбшэн хэлсэлгэдэ ВЛКСМ-эй Улаан-Үдын горкомой нэгэдэхи секретарь **В. Тимашов**, ВЛКСМ-эй Хурамхаанай райкомой нэгэдэхи секретарь **В. Хорганов**, авиазаводой комсомол-залуушуулай бригадын бригадир **В. Заморозов**, Баргажанай аймагай Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой ахалагша хонишон **Бадмаева**, Мухар-Шэбэрэй аймагай «Родина» колхозой механизатор **Г. Забровская**, ЛВРЗ-гэй ВЛКСМ-эй комитедэй секретарь **А. Лубсанов** гэгшэд хабаадалсаба.

Удаань конференциин мандатна комиссиин түрүүлэгшэ **А. Лоскутников** элидхэл хэhэн байна.

Элидхэлнүүдые зүбшэн хэлсэлгэ үргэлжэлбэ. Гусиноозёрскын ГРЭС-эй бульдозерист **А. Зорин**, Улаан-Үдын нэгэдэхи интернат hургуулиин hурагша **В. Маниева**, прибор бүтээлгын заводой прессовщица **В. Корданенко**, почтын алба хаагша **А. Говоров**, багшанарай институдай студентка **Г. Цоктоева**, республикын гэгээрэлэй министрэй орлогшо **З. А. Пирогова**, Хэжэнгын аймагай Удынай совхозой hаалишан **Б. Санжимитыпов**, горпищеторгын комсомолой организациин секретарь **М. Софьина**, ВЛКСМ-эй Прибайкалиин райкомой нэгэдэхи секретарь **В. Суховеев**, трамвайн управлениин инженер-технолог **М. Хабаркова** гэгшэд үгэ хэлэhэн байна.

Конференциин хүдэлмэридэ ВЛКСМ-эй ЦК-гай секретариин даагша **И. З. Джабилидзе**, КПСС-эй обкомой секретарь **К. М. Продайвода** хабаадалсажа, үгэ хэлэhэн байна.

Республикын комсомолшуудай саашадаа бэелүүлхэ зорилгонуудые хараалhан тогтоол конференци баталан абаба.

Удаань комсомолой областной конференци ВЛКСМ-эй обкомые, областной организациин шалгалтын комиссиие, ВЛКСМ-эй XVII съездын делегадуудые hунгаба.

Комсомолой областной XXVII конференциин hунгаhан ВЛКСМ-эй XVII съездын делегадууд

Бычков В. П.
Бардаева Н. А.
Гунсуев Ц. Д.
Зыкина Л. П.
Китаева Н. И.
Литвинов В. А.
Намсараева Н. Ж.
Посохов С. А.
Раднаев В. Д.
Суховеев В. П.
Судаков В. М.
Тармаева С. В.
Тимашов В. С.
Хлебников А. И.
Цыцыктуева Л. А.
Цыренов Ж. Ц.
Цыденова Т. Г.
Чмутов В. П.
Юмтаров А. С.

ВЛКСМ-эй Буряадай обкомой эмхидхэлэй пленум

Комсомолой областной XXVII конференциин hунгаhан обкомой түрүүшын пленум боложо, тэндэ эмхидхэлэй асуудалнууд зүбшэн хэлсэгдэбэ.

ВЛКСМ-эй обкомой бюро 11 хүнhөө бүридэн hунгагдаа. Бюрогой гэшүүдээр нүхэд К. М. Баторов, В. П. Бычков, П. П. Ефимов, А. И. Лоскутников, В. Д. Раднаев, С. А. Посохов, В. С. Тимашов, С. С. Сахаев, В. П. Суховеев, Г. В. Хорнохоев, С. В. Шагдырова гэгшэд hунгагдаhан байна.

ВЛКСМ-эй обкомой нэгэдэхи секретаряар нүхэр В. Д. Раднаев, секретарьнуудаар нүхэд П. П. Ефимов, А. И. Лоскутников, С. В. Шагдырова hунгагдаа.

Комсомолой областной шалгалтын комиссиин эмхидхэлэй заседани зарлагдажа, нүхэр **В. П. Овсянкин** комиссиин түрүүлэгшээр hунгагдаа.

КОМСОМОЛОЙ ОБЛАСТНОЙ XXVII КОНФЕРЕНЦИИН hУНГАhАН ВЛКСМ-эй БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ СОСТАВ

ОБКОМОЙ ГЭШҮҮД

Алакова Л. А.
Баторов К. М.
Бардаева Н. А.
Бадмаева Е. М.
Бадеев Н. А.
Батомункуева Т. С.
Блохина А. А.
Богуславский А. М.
Бойков В. В.
Боровик С. В.
Буянтуев Б-М. Г.
Буханченко Т. А.
Бурлакова И. А.
Бунион А. А.
Быков М. Ф.
Бычков В. П.
Болонева Е. К.
Ганжуров В. Ц.
Газисова А. М.
Гаськов В. М.
Гендунова В. Ц.
Голышев В. П.
Гунсуев Ц. Д.
Дашидондоков Д. С.
Дырхеева Г. А.
Ефимов П. П.
Забровская Г. Н.
Зыкина Л. П.
Иванов Р. А.
Калашников М. И.
Китаева Н. И.
Кондаков Н. Б.
Колесников В. С.
Корданенко В. И.
Кравцов И. М.
Кубышев С. Г.
Куксина Л. Н.
Корнакова Т. И.
Лаврентьев Е. Н.
Лоскутников А. И.
Лубсанов А. Г.
Лумбунова Г. Ч.
Лебедев А. М.
Максимова Т. Б.
Назарова Е. И.
Намсараева Н. Ж.
Неудачина Л. И.
Обоев В. Б.
Опарин Ю. Б.
Орлов А. М.
Патраков Н. И.
Паньков Н. С.
Петрова А. М.
Петрова С. В.
Посохов С. А.
Протасов В. Т.
Прокопьев Е. Н.
Раднаев В. Д.
Реторова Т. Д.
Рудская Т. П.
Сахаев С. С.
Самбуева Е. Б.
Савельев А. А.
Сагадарова Д. Д.
Серебренников В. И.
Семенов Ю. А.
Старков В. В.
Суховеев В. П.
Субботина Г. И.
Сунграпов Б. Б.
Тарасова С. Б.
Тармаева С. В.
Тимашов В. С.
Токуренова Г. Г.
Тулохонов И. А.
Усольцева Л. М.
Хингелов В. В.
Хлебников А. И.
Хорганов В. О.
Хандуева Г. С.
Хорнохоев Г. В.
Хойлоков Б. Д.
Цыдымпилова Т. Ц.
Цырендондоков Д. Ц.
Цыренова М. С.
Цыцыктуева Л. А.
Цыренов Ж. Ц.
Чимитов Б. Д.
Шагдырова С. В.
Шагдуров В. Ш.
Шиндаков Ц-Д. Ш.
Шумакова Г. И.
Юмтаров А. С.
Якимова А. И.

ОБКОМОЙ ГЭШҮҮНДЭ КАНДИДАДУУД

Александрова И. С.
Ангархаев О. М.
Асташев А. С.
Бадмаева С. Ч.
Байронова Л. А.
Галсанова Г. Д.
Заводов В. Д.
Крутова Г. Т.
Норбоев Ю. Н.
Полтарак В. И.
Рудченко Л. Н.
Санжиев Д. Г.
Таряшинов А. Е.
Темников И. Г.
Федотов В. Г.
Цыденова Т. Г.
Чащин В. А.

КОМСОМОЛОЙ ОБЛАСТНОЙ XXVII КОНФЕРЕНЦИИН hУНГАhАН ШАЛГАЛТЫН КОМИССИИН СОСТАВ

Амельченкова В. Ф.
Балдаев В. П.
Бурхеев Б. Ц.
Гармаева Д. Г.
Георгиева Н. С.
Гилязова А. Л.
Гуранчеев В. Д.
Гусляков И. А.
Елизова Е. А.
Жанцанова А. Ц.
Заиграева О. Н.
Коношенкина Г. М.
Матюхина Т. П.
Малеева Л. М.
Носков Н. Н.
Овсянкин В. П.
Пархоменко Л. С.
Татаринцев Л. П.
Тихоненко Ю. Н.
Упханов А. Д.
Хойлова И. В.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: (зүүн гарhаа) комсомолой областной XXVII конференциин делегадууд Галуута-Нуурай Холбоолжоной уурхайн машинист Владимир Ткачёв, Доодо-Ивалгын найман жэлэй hургуулиин ахалагша пионервожата Света Цыдендоржиева, Ивалга тосхоной «Берёзка» гэжэ хүүгэдэй саадай хүмүүжүүлэгшэ Ольга Готолова, Хэжэнгын аймагай Загаhатын совхозой комсомолой комитедэй секретарь Цыден Вархалеев.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

ЛЕНИНЭЙ СУРТАЛ hУРГААЛАЙ ЭЛШЭ ДОРО

Тувын АССР-тэ Арадуудай хани барисаанай орден барюулагдаба

КЫЗЫЛ, январиин 24. (ТАСС). Буурал сагаан Саян уулын саана байдаг Совет Тувын ажалшадта ехэ, баяр жабхаланта hайндэр болобо. Республикын туг дээрэ Ленинэй ордентой зэргэлүүлээд, Арадуудай хани барисаанай орден хадагдаа. Совет арадуудай аха дүү ёhоной хани барисаа бэхижүүлгэдэ, экономическа, социально-политическэ, соёлой байгуулалтын хэрэгтэ ехэ амжалтануудые туйлаhанайнгаа түлөө, Совет Социалис Республикануудай Союзай 50 жэлэй ойтой дашарамдуулан, Тувын АССР-эй ажалшад энэ үндэр дээдэ шагналда хүртэhэн байна.

Партийна, совет, ниитын эмхинүүдэй хүтэлбэрилэгшэд, промышленностиин ба хүдөө ажахын түрүүшүүл, үүсхэлшэд, ажалай ветерануудай, эрдэм наукын, соёл культурын ажал ябуулагшад партиин Тувын областной комитедэй, республикын Верховно Соведэй баярай хамтын суглаанда хабаадаба. Тувын АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ **Б. Ш. Долчанмаа** баярай суглаа нээгээ.

Баярай суглаанда хабаадагшад КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Л. И. Брежнев түрүүтэй КПСС-эй ЦК-гай Политбюрое хүндэтэ президиумдэ ехэ дэбжэлтэтэйгээр hунгаба.

СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшо **М. А. Лесечко** суглараагшадта хандан, амаршалгын үгэ хэлээ. КПСС-эй Центральна Комитедэй, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй, РСФСР-эй Верховно Соведэй ба правительствын, КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Л. И. Брежневэй үмэнэhөө Тувын Автономито Совет Социалис Республикын бүхы ажалшадта тэрэ үнэн зүрхэнэй халуун амаршалга хүргэбэ.

Тувын АССР-ые Арадуудай хани барисаанай орденоор шагналга гансал Тувын ажалшадта бэшэ, харин олон үндэhэ яhатанhаа бүридэhэн манай агууехэ Эхэ ороной бүхы арадуудта жабхаланта hайндэр болоно гээд оратор мэдүүлээ.

Мүнөө Совет Тува hалбаран хүгжэhэн, аграрно-индустриальна автономито республика болонхой. Промышленна түбүүд, шэнэ хотогородууд урган бодоо, мүнөөнэй фабрика, заводууд, транспортын ба хэлхеэ холбооной предприятинууд баригдаа. Тувын асбест гансал манай орон дотор бэшэ, мүн харин оронуудташье суурханхай. Асбест малтан абагшадай хото Ак-Довурагта 40 гаран үндэhэ яhатанай түлөөлэгшэд зэм ээмээ ниилүүлэн, эршэмтэйгээр ажаллана, зол жаргалтайгаар ажаhууна. Энэнь совет арадуудай эбдэршэгүй хани барисаанай, КПСС-эй сэсэ мэргэн ленинскэ национальна политикын толотомо гэршэ болоно.

Совет засагай жэлнүүдтэ бүхы совет арадуудай аха дүү ёhоной туhаламжаар республика дотор горнорудна, элшэ хүсэнэй, барилгын, мяханай, hүнэй промышленностиин, мүн арадай ажахын бусад hалбаринуудай предприятинууд бариглаа. Промышленна үйлэдбэриин ургалта Совет Тувын индустриин хүгжэжэ байhые элирхэйлэн гэршэлнэ. 1945—1972 онуудта промышленна продукциин хэмжээн 45 дахин ургаа.

Республикын хүдөө ажахы үндэhөөрөө хубилаа. Тэрэ хүдөө ажахын түрүү оньhон техникээр хангагданхай. Дүршэл шадабаритай мэргэжэлтэд колхоз, совхозуудтань ажаллана. Эдэ бүгэдын ашаар он жэлнүүдэй үнгэрхэ тума хүдөө ажахын үйлэдбэри үргэдэн хүгжэнэ.

Түхэл маягаараа национальна, удхаараа социалис соёл культурань хүгжэн hалбараа. Мүнөө үедэ гэгээрэл, соёл культура, эрдэм наука хурдан түргэнөөр хүгжэжэ байна.

Тувын АССР-ые Арадуудай хани барисаанай орденоор шагнаха тухай СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указые М. А. Лесечко уншаад, суглараагшадай нэрьемэ альга ташалга доро үндэр дээдэ шагнал республикын тугта хадаа.

КПСС-эй Тувын обкомой нэгэдэхи секретарь **Г. Ч. Ширшин** харюугай үгэ хэлэбэ. Үндэр дээдэ шагнал барюулhанайнь түлөө тэрэ автономито республикын коммунистнуудай, бүхы ажалшадай үмэнэhөө КПСС-эй Центральна Комитедтэ, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумдэ, СССР-эй Министрнүүдэй Соведтэ үнэн зүрхэнhөө баяр баясхалан хүргэбэ.

«Алдан-Маадыр» совхозой хонишон, Социалис Ажалай Герой **Д-Н. Ч. Ооржак**, «Тува-кобальт» гэдэг комбинадай ПТО-гэй начальник, техническэ эрдэмэй кандидат **Д. Б. Бузур-Оол** болон бусад үгэ хэлэхэдээ, республикымнай ажалшад партида, совет арадта КПСС-эй ЦК-гай хандаhан Хандалгые ехэ дэбжэлтэтэйгээр угтажа, түсэбтэ табан жэлэй тодорхойлхы жэлэй даабаринуудые амжалтатайгаар дүүргэхые найдуулжа байна гэжэ тэмдэглэбэд.

Баярай суглаанда хабаадагшад КПСС-эй Центральна Комитедтэ, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумдэ, СССР-эй Министрнүүдэй Соведтэ эльгээгдэхэ амаршалгын бэшэгые ехэ дэбжэлтэтэйгээр абаhан байна.

АХА ДҮҮ ЁhОНОЙ НЭГЭДЭЛ

Карачаево-Черкесэй автономито областьдо Арадуудай хани барисаанай орден барюулагдаба

ЧЕРКЕССК, январиин 24. (ТАСС). Карачаевецуудта, черкесүүдтэ, абхазуудта, ногайнуудта — хадата хизаарай бүхы ажалшадта гайхамшагта hайндэр болобо. Карачаево-Черкесэй автономито областиин туг дээрэ Ленинэй ордентой зэргэлүүлээд, Арадуудай хани барисаанай орден хадагдаа.

Партиин областной комитедэй, областной гүйсэдхэхэ комитедэй хамтын баярай суглаан мүнөөдэр областиин түб хотодо болобо.

Суглаанда хабаадагшад КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Л. И. Брежнев түрүүтэй КПСС-эй ЦК-гай Политбюрое хүндэтэ президиумдэ ехэ дэбжэлтэтэйгээр hунгаа.

СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшо **В. Э. Дымшиц** суглараагшадта хандан, амаршалгын үгэ хэлэбэ. Эхэ оронойнгоо үндэр дээдэ шагналда хүртэhэнтэйнь дашарамдуулан, партиин ЦК-гай, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй, Совет правительствын, КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Л. И. Брежневэй үмэнэhөө Карачаево-Черкесэй ажалшадые халуунаар амаршалаад, ажалдаа шэнэ амжалтануудые туйлахыень, зол жаргалтайгаар ажаhуухыень хүсэбэ.

Ставрополиин хизаарай бүридэлдэ автономи боложо орохоор 52 жэлэй туршада соо Карачаево-Черкесэй экономико, соёл культура hалбаран хүгжөө гэжэ оратор тэмдэглээ.

Суглараагшадай нэрьемэ альга ташалга доро В. Э. Дымшиц СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ уншаад, Арадуудай хани барисаанай орден Карачаево-Черкесэй автономито областиин тугта хадаа.

КПСС-эй обкомой нэгэдэхи секретарь **Ф. П. Бурмистров** харюугай үгэ хэлэхэдээ, парти, правительстводоо, нүхэр Л. И. Брежневтэ гүнзэгы сэдьхэлhээ баяр баясхалан хүргөө.

Баярай суглаанда хабаадагшад КПСС-эй Центральна Комитедтэ, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумдэ, СССР-эй Министрнүүдэй Соведтэ эльгээгдэхэ амаршалгын бэшэгые нэгэн hаналтайгаар абаба.

ШАЛГАЛТА ЮУ ХАРУУЛААБ? ТЭЖЭЭЛЭЙ ЭЛБЭГТЭ ДАШУУРАА ГҮ?

Юhэдэхи табан жэлэй түсэбэй дүүргэлтые тодорхойлхо байгша ондо аймаг дотор hү hаалияа эрид дээшэлүүлхын тула hүүлэй үедэ партиин Прибайкалиин райком, аймгүйсэдком горитойхон анхарал хандуулдаг болонхой. Жэшээлбэл, үнгэрэгшэ жэлэй эсэстэ ажахынуудайнгаа малай үбэлжэлгэдэ хэр зэргэ бэлдэhые, мүн малшадай дунда социалис мүрысөө ямараар дэлгэрүүлhые шалгаха тусхай комисси, колхоз, совхозуудай hаалиин бүхы гүүртэнүүдээр ажа хараhан, ушарhан дутагдалнуудыень элирүүлжэ, хадхаhан байна. Тиихэдэ «Зырянский» совхоз арадай шалгалтын аймагай комитедэй заседанида, «Прибайкалец» колхоз партиин райкомой бюро дээрэ, «Прибайкальский» совхоз аймагай Соведэй сесси дээрэ тоосожо, ойрын сагта hү hаалияа дээшэлүүлхэ талаар хэжэ байhан ажалаа тодорхойгоор дэлгэн хөөрэhэн бэлэй.

Эгээл энэ үеэр партиин райкомой бюро дээрэ аймагай ажахынуудай хоорондоо мүрысэдэг hаалиин гүүртэнүүдтэ өөhэд хоорондын шалгалта үнгэргэхэ ба hаалишадай тус бүридөө хараалhан даабаринууд, мүн үбэлэй hаранuудта hү ехээр hаахын түлөө абаhан социалис уялгануудынь харагдажа баталагдаа hэн. Мүн тиихэдэ декада бүриин ажалай дүнгүүдэй бюллетеньhээ гадна, hара бүри малшадай хамтын суглаануудые үнгэргэжэ байхаар хэлсэгдээ юм. Иигэжэ олон хэмжээ ябуулгануудые тодорхойлhоной удаа фермэнүүдээ хүсэд хүрэхэ тэжээлээр хангажа, тэжээл буйлуулан бэлэдхэдэг цехүүдэйнгээ хүдэлмэриие hайнаар эмхидхээ бэлэй.

Тэрэ гэhээр нилээдхэн саг үнгэрөө. Гэбэшье энэ хугасаа соо hаалишадайнь хэhэн ажалай дүнгүүдые согсолон харахада, ехэхэн оролдолго гаргаhаниинь элишэлэгдэнэ. Жэшээлбэл, январиин түрүүшын 15 хоногой туршада аймаг дотор hү hаали нёдондоной декабрьhаа сүүдхын 34 центнерээр, гүрэндэ тушаалга 24 центнерээр дээшэлhэн байна.

Манай шалгалтын бригадын ябажа харахада, аймагай ажахынуудай бүхы гүүртэнүүдтэхи малай байра hайнаар заhабарилагдажа дулаалагдаhан, тэжээлэйн цехүүд дүүрэн хүсэндөө хүдэлгэгдэжэ, үнеэдынь хүсэд хүрэхэ тэжээлээр хангагдаhан байгаа hэн.

— hүүлэй табан жэлэй туршада үнеэднай иимэ тэжээлээр хооллуулагдаагүй юм. Үдэртэ үнеэн бүридөө 3 килограмм үбhэ, 20 килограмм силос, 3 килограмм холимог тэжээл, hаагдаhан килограмм hүн бүридэ 600 грамм талха таряанай зүйл нэмэжэ эдюулнэбди. Энээнhээ гадна малдаа хэршэгдэhэн hолоомо талхантай холижо буйлуулаад үгэнэбди. Иимэ тэжээлтэй hэн тула бидэ ехэ hүнэй түлөө тэмсэхээр гээшэбди. Нёдондо үнеэн бүриhөө 2245 килограмм hү абаа hэм. Харин байгша ондо энээнээ 2500 килограммда хүргэхэ хүсэлэнтэйб. Гүүртымнай бусад hаалишад партиин ЦК-гай хандалгада харюу болгон, дээшэлүүлэгдэhэн социалис уялга абаа hэн, — гэжэ «Зырянский» совхозой Зырянай гүүртын hаалишан Т. И. Патрахина сэхэ руунь хэлээ бэлэй.

Абаhан уялгань гайхамааршье бэшэ. Юуб гэхэдэ, hүүлэй хоёр жэлэй туршада энэ фермэдэ hү hаалинь үнеэн бүридэ 370 килограммаар дээшэлээ юм. Ушар иимэhээ, фермын hаалишад hара, квартал бүридэ амжалта туйлаха, тэрэнээ заа бол батадхахые оролдодог, улам шударгыгаар ажалладаг юм. Тиихэдэ туhаламжа үзүүлхээр энэ фермые шефтээ абаhан Татауровай автозаhабарилгын заводой хүдэлмэришэд горитойхоноор хамhалсана. Тусхайлан хэлэбэл, эдэнэр тус гүүртэдэ мал уhалха авто-түхеэрэлгэнүүдые, наг шэбхэ этэхэ хэрэгсэлнүүдые тодхожо, улаан булангыень заhабарилhан байна.

Дурсагдагша гүүртын улаан булан соо ороболтнай, ханаарнь hаалишадай абаhан социалис уялганууд, үдэр, декада бүридэ hаагдаhан hүнэй дүнгүүд аржытар бэшэгдэнхэй байха. Тиихэдэ үнеэдые үрэжүүлhэн, туглалаhаниинь мүн лэ бэшэгдэжэ, олоной анхаралда табигдадаг заншалтай. Тиимэhээ жэлэй эхинhээ хойшо hара бүри хэды үнеэнэй үрэжүүлэгдэhэниинь, мүн хэды туглай абтаhаниинь элеэр харагдана.

— Энэ бюллетень hаалишадай хэhэн ажалые тобойсо харуулдаг юм. Малай тоо толгойе олошоруулха талаар hүүлэй хоёр жэлэй туршада ехэхэн хүдэлмэри ябуулнабди. Үнеэдэйнгээ hүрэгые ашаг шэмэ ехэтэй гунжануудаар hэлгэhэмнай ажахы дотор hү hаали горитой дээшэлээ. Шэнэ гунжадые hайн үнеэн болгохын тула ехэ оролдолго гаргадаг hаалишад материальна талаар урмашуулагдадаг юм, — гээд совхозой главна зоотехник И. П. Мартынюк хөөрэнэ.

Гэбэшье, энэ бюллетень заримдаа малай hүрэг олошоруулгые ёhотоор харуулнагүй гэжэ тэмдэглэлтэй. Жэшээлбэл, шалгажа үзэхэдэмнай Ангарай фермын 97 үнеэдэй 47-ниинь болзорhоо урид шэргээгдэшэhэн байгаа бэлэй. Иигэжэ ехэхэн hүн алдагдажа, горитойхон тэжээл хиидэ гаргашалагдаба гээшэ.

Малай тэжээл гаргашалха тухай хэлэхэ болоо hаа, зарим гүүртэнүүдтэ үбhэ тэжээлээ хайша хэрэгээр үринэ. Тусхайлан хэлэбэл, Зырянай фермын hаалишан Л. А. Степанова малайнгаа хобто хобоо соогоо үнеэдэй эдижэ барангүй үлээhэн тэбэри боломоор силос обоорголжо абаад, наг шэбхэ хамадаг транспортер худар хаяжархиба. Зүгөөр энэ үлээдэhыень аятайханаар газаа суглуулаад, хабарай хахир сагта малдаа эдюулбэлнь hураггүй туhатай байха бэлэй.

Хоёрдохи ушар гэхэдэ, манай ябаhан үдэр Ангарай фермын малшад үбhэнэйнгөө хашаагай үүдэ хаангүй орхижо, ехэхэн үбhэеэ үнеэдтээ гэшхүүлжэрхёо.

Мүн лэ имэрхүү байдал Юговэй hаалиин фермэдэ («Прибайкальский» совхоз) үзэгдэнэ. Энэ гүүртын үбэлжөөнэй байра зундаа уhанай үертэ абтажа, дүтэ шадар үбhэ тэжээл ехээр бэлэдхэгдээгүй юм. Тиимэhээ тус фермэ үбhэеэ нилээд холоhоо зөөжэ асардаг байна. Гүүртэдэнь ерэжэ харахадамнай, hүрэг томо туглнуудай хаамаг соо үбhэнэйнь хэмгүйгөөр хаягданхай, гэшхүүлжэ, хог боложо байба.

— Бидэ яахабибди. Тусгаар хобоо хобтогүйдөө үбhыень хаамаг соонь хаяжа үгэнэбди. Туглнуудай байрада үбhэнэй хобоо хобто хэжэ үгэхыень бригадир Налетовто яhала хэлээ hэмди. Мүнөө хүрэтэр модошо дархашуул ерэнэгүй, — гэжэ туглшад З. И. Темникова, А. Г. Насникова гэгшэд гомдолтойгоор мэдүүлнэ.

Эндэхи ажахынуудай гүүртэнүүдээр ябажа харахада, алишье фермэдэнь тэжээлэй рацион зохёогдоогүй байба. Тиимэhээ hаалишадынь үнеэдтээ үбhэ, силосыень дуран соонь, хэмгүй ехээр эдюулнэ. Иигэжэ хооллуулхадань, үнеэдэйнь ашаг шэмэ тиимэшье ехээр дээшэлээгүй байха юм. Хэрбээ зоотехническэ заабариин ёhоор, үнеэдэйнгээ ашаг шэмые хараадаа абан, тэжээлэйнь рационие зохидоор зохёоболнь, яhала урагшатай байха бэлэй. Жэшээ болгон «Прибайкалец» колхозой Каменскын hаалиин гүүртэ абажа харая.

Энэ фермэ малдаа үдэртэ тэжээлэй 8 единицын хэмжээнэй үбhэ, силос, таряа талханай зүйл эдюулдэгшье hаа, сүүдхэдэ үнеэн бүриhөө оройдоол 5,3 килограмм hү hаадаг байба. Ямар ушарhаа бага hүнэй абтадаг байhые фермые даагша П. К. Немеровhээ асуухадамнай хүсэд харюусажа шадабагүй. hаалишадтай хөөрэлдэхэдэ, тус гүүртэдэ үнеэн бүриин рацион зохёогдоогүй, шалгалтын hаам үдэр бүри үнгэргэдэггүй байhаниинь элирээ. Заримдаа үнеэдынь саг болзортоо үрэжүүлэгдэдэггүй, олоор hубайрдаг байна.

Хоёрдохёор, фермын hаалишад дүршэл багатай, тусгаар томилогдоhон зоотехник Л. Стрижанова зоотехническэ hуралсал үнгэргэжэ, мэргэжэл шадабариень дээшэлүүлхые оролдоногүй. Эдэ бүхы дутагдалhаа Каменскын гүүртэ hара бүри түсэбөө дүүргэдэггүй байна.

Гадна, аймагай зарим ажахынуудай мэргэжэлтэд, хүтэлбэрилэгшэд үбэлжэлгын эхеэр туйлаhан амжалтаараа hанаагаа амаржа, мүнөө үедэ hү hаали дээшэлүүлхэ хүдэлмэреэ саашань улам үргэлжэлүүлэнгүй орхижорхиhониинь гэмшэлтэй. Бухыдэнь согсолон харахада, аймагай hаалиин гүүртэнүүдэй коллективүүд бии байгаа арга боломжонуудаа хүсэд хэрэглэнэгүй гэжэ хэлэлтэй. Зүгөөр ойрын үдэрнүүдтэ Прибайкалиин аймагай хүдөө ажахын управлениин мэргэжэлтэд, хүтэлбэрилэгшэд ажахынуудайнгаа дутагдалнуудые дары усадхахын түлөө зохихо хэмжээ абаха аабза гэжэ найдагдана.

В. ЧЕРНИГОВСКИЙ,
Республикын арадай хиналтын комитедэй штатнабэшэ инспектор.
С. АЙКАШЕВ,
аймагай арадай хиналтын комитедэй түрүүлэгшэ.
Ю. КОРКИН,
«Правда Бурятии» газетын корреспондент.

УРГАСА ДЭЭШЭЛҮҮЛХЭ НӨӨСЭ АРГА БОЛОМЖОНУУДАА ТАБАН ЖЭЛЭЙ ТҮСЭБ ДҮҮРГЭЛГЭДЭ ЭЛСҮҮЛХЭ

МАНАЙ ОРОН дотор ургуулагдажа хуряагдаһан ороoһо таряанай хахадһаа үлүүгэнь Россин Федерациин колхоз, совхозууд тушаадаг юм. Түсэбтэ табан жэлэй гурбадахи, шиидхэхы жэлдэ эдэнэр урдань ургуулагдан хуряагдаагүй ехэ ургаса абажа, 3 миллиард 184 миллион пүүд таряа Эхэ оронойнгоо амбаарта хаагаа. Хүдөө ажахые хүгжөөхэ, тэрэнэй ашаг олзо дээшэлүүлхэ талаар партиин хараалһан программые шууд сэхээр бэелүүлһэнэй ашаар республикын таряашад иимэ ехэ илалта туйлаһан байна.

Хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй бүхэроссин зүблөөн январиин 23-да Москвада боложо, түсэбтэ табан жэлэй гурбан жэлэй турша соо хэгдэһэн хүдэлмэриин дүнгүүдые, партиин XXIV съездын ба КПСС-эй ЦК-гай декабриин (1973 он) Пленумэй шиидхэбэринүүдэй үндэһөөр ороoһо таряа болон бусад продуктнуудые үйлэдбэрилэн бэлэдхэлгые саашадань ехэдхэхэ замуудые зүбшэлбэ.

Россин Федерациин нуга таряалангуудай, фермэнүүдэй алдар суута шадабаритад, ажалай баатарнууд, колхоз, совхозуудай үйлэдбэриин үүсхэлшэд, мэргэжэлтэд, ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд, эрдэм наукын эмхи зургаануудай түлөөлэгшэд, партийна, совет, профсоюзай, комсомолой ба ажахын эмхинүүдэй хүдэлмэрилэгшэд зүблөөндэ суглараһан байна.

КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй ба РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведүүдэй, министерствэнүүдэй, албан зургаануудай хариуусалгата хүдэлмэрилэгшэд зүблөөнэй хүдэлмэридэ хабаадаа.

КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүндэ кандидат, РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ **М. С. Соломенцев** оролто үгэ хэлэжэ, зүблөө нээбэ. КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй, ВЦСПС-эй, ВЛКСМ-эй ЦК-гай Улаан тугаар республикын шагнагдаһангай дашарамдуулан, КПСС-эй Центральна Комитедэй, Россин Федерациин правительствын үмэнэһөө зүблөөндэ хабаадагшадые тэрэ халуунаар амаршалаа. 1973 ондо ороoһо таряа ба газар таряалангай бусад продуктнуудые ехээр үйлэдбэрилжэ, гүрэндэ худалдахын түлөө бүхэсоюзна социалис мүрысөөндэ илажа гаран, республика энэ үндэр дээдэ шагналда хүртэбэ бшуу.

Зүблөөндэ хабаадагшадта, РСФСР-эй хүдөө ажахын бүхы хүдэлмэрилэгшэдтэ үнэн зүрхэнэй амаршалга хүргөөд, ажалдаа амжалтануудые туйлахыетнай элүүр энхэ, зол жаргалтай ажаһуухыетнай КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Л. И. Брежнев хүсэжэ байһанаа дамжуулхые гуйгаа һэн гээд М. С. Соломенцев мэдээсээ. Совет Россин хүдөө ажахын ажалшад таарамжагүй сагай уларилһаа тохёолдоһон ехэ бэрхэшээл түбэгүүдые дабажа, гайхамшагта үрэ дүнгүүдые туйлаа гэжэ Леонид Ильич энэ амаршалга дамжуулхадаа, тэмдэглэһэн байна.

Нёдондо жэлэйнгээ амжалтануудые хүгжөөн батадхажа, бүри ехэ үрэ дүнгүүдые туйлаха гээшэ Россин Федерациин газар таряалангай хүдэлмэрилэгшэдэй бүхы ажалшадай гол зорилго болоно. Газар таряалангаа һайжаруулан, эрдэм наукын туйлалтануудые үйлэдбэридэ үргэнөөр нэбтэрүүлжэ, үндэр баян ургаса хуряахын түлөө оролдохо ёһотойбди.

Дутуу дундануудые усадхан зайсуулха, нөөсэ арга боломжонуудаа бүрин хүсэ дээр хэрэглэхэ, Россин Федерациин хүдөө ажахые хүгжөөхэ талаар КПСС-эй XXIV съездын Директивэнүүдые бодото дээрэнь амжалтатайгаар бэелүүлхэ замуудые хараалха шухала гээд М. С. Соломенцев хэлэбэ. Түсэбтэ табан жэлэй дүрбэдэхи, тодорхойлхы жэлдэ хүдөө ажахын бүхы продуктнуудые ехээр үйлэдбэрилжэ, гүрэндэ худалдахын тула хэмжээнүүдые тодорхойлходонь, зүблөөнэй хүдэлмэри туһалха байна.

СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшо **З. Н. Нуриевта** үгэ үгтэбэ. Үндэр дээдэ, габьяата шагналда хүртэһэнтэйнь дашарамдуулан, КПСС-эй ЦК-гай. Советскэ правительствын үмэнэһөө зүблөөндэ хабаадагшадые, тэдээгээр дамжуулан, Россин үргэн дэлюун нуга таряалангуудай бүхы ажалшадые тэрэ халуунаар амаршалаа.

1973 ондо ороoһо таряа, мүн газар таряалангай ба мал ажалай бусад продуктнуудые ехээр үйлэдбэрилжэ, гүрэндэ худалдахын түлөө хүдөөгэй ажашадай дунда дэлгэрһэн бүхэсоюзна социалис мүрысөөн хүдөө ажахые саашадань хүгжөөхэ, тэрэнэй аша үрэ дээшэлүүлхэ талаар КПСС-эй XXIV съездын табиһан зорилгонуудые амжалтатайгаар бэелүүлхын түлөө, түсэбтэ табан жэлэй шиидхэхы жэлэй даабаринуудые дүүргэхын, үлүүлэн дүүргэхын түлөө үргэн ехэ хүдэлөөн болоһон байна гэжэ З. Н. Нуриев тэмдэглэбэ.

Нёдондо жэл хадаа үндэр баян ургаса хуряажа абахын түлөө бүгэдэ арадай тэмсэлэй жэл болоһон байна. Промышленностиин, таряа тушаан абадаг предприятинуудай, барилгын, транспортын хүдэлмэрилэгшэд, Совет Армиин сэрэгшэд, студентнэр, хото городуудай ба хүдэлмэришэнэй һууринуудай хүн зон колхозниигуудтай, совхозуудай хүдэлмэришэдтэй ээм зэмээ ниилүүлэн, эдэбхитэйгээр, габшагайгаар ажаллаһан байха юм.

Республикын, хизаар болон областиин ажалшад нэгэ нэгэндээ аха дүү ёһоной туһа хүргэһэн байна. Энэнь хүдэлмэришэн ангиин ба таряашадай эбдэршэгүй холбооной, манай арадуудай агууехэ хани барисаанай хүсэн түгэс байһые үшөө дахин элирхэйлэн баталба.

Эдэ бүгэдын ашаар орон доторнай урдань ургуулагдаагүй үндэр баян ургаса хуряагдаа. Дүн хамта 222,5 миллион тонно гэхэ гү, али 13,6 миллиард пүүд — совет газар таряалангай түүхэдэ үзэгдөөгүй ехэ ороoһо таряан абтажа, гүрэндэ худалдагдаһан байна.

Ороoһо таряа гүрэндэ худалдаха арадай ажахын түсэбүүдээ бүхы союзна республиканууд дүүргээ. Россин Федерациин газар таряалангай ажалшад ороной ороoһо таряанай нөөсэ баялигуудые бии болголгодо эгээн ехэ туһа хүргэһэн байна гэжэ З. Н. Нуриев тэмдэглэбэ.

Үнгэрһэн жэлдэ сагай уларилай таарамжагүй байһыень хүн бүхэн һайн һанана ёһотой гээд З. Н. Нуриев саашадаа хэлээ. Тиигээшье һаань, Россин таряашад энэ тэмсэлдэ илажа гараһан байна.

1973 ондо республика дотор залаата ургамалнуудай эгээл үндэр баян ургаса абтаа. 77 миллион гектар таряалангай гектар бүхэнһөө 16,8 центнер гэхэ гү, али ургаса һайнтай 1970 онойхидо орходоо, гектар бүриһөө 1,2 центнерээр ехэ ургаса хуряагдаа.

Россин Федерацида дүн хамта 129 миллион тонно гэхэ гү, али КПСС-эй XXIV съездын Директивэнүүдээр 1975 ондо хараалагдаһанһаа 3 миллион тоннoор ехэ ороoһо таряан абтаһан байна.

Иимэ үндэр дээдэ шагналда хүртэһэн Россин Федерациин ажалшадай амжалтануудые һаяхан тэмдэглээ һэмди. Эдэнэй ажалай алдар габьяа тухай мүнөөдэр үшөө дахин хэлэхэ хэрэгтэй. Үнгэрэгшэ үбэлжэлгын хүндэ хүшэр байгаашье һаань, илалта амжалтаяа алдангүй, бүри үндэр үрэ дүнгүүдые туйлаһан байна. Колхоз, совхозуудта бүхы түрэлэй адууһа малай, шубуудай тоо толгой олошоруулагдаа, мал ажалай продуктнуудые гүрэндэ худалдаха түсэб дүүргэгдөө.

Хүдөө ажахын үйлэдбэриие саашадань хүгжөөхэ, колхоз, совхозуудай материально-техническэ үндэһэ һуури бэхижүүлхэ талаар партиин хараалһан бүлэг хэмжээнүүдые бэелүүлһэнэй ашаар 1973 ондо хүдөө ажахыда иимэ ехэ амжалта, илалтанууд туйлагдаһан байна гэжэ З. Н. Нуриев тэмдэглэбэ.

1973 ондо ороoһо таряа болон газар таряалангай бусад продуктнуудые ехээр үйлэдбэрилэн бэлэдхэлгэдэ амжалта илалтануудые туйлаһанайнь түлөө Федерациин 21 автономито республика, хизаар, область, 154 район, 87 ажахы КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй, ВЦСПС-эй, ВЛКСМ-эй ЦК-гай Улаан тугуудаар шагнагдаһан байна.

Таряашадай шэн габьяата ажалые Эхэ оромнай үндэрөөр сэгнээ. СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указаар Россин Федерациин колхоз, совхозуудай партийна, совет хүдөө ажахын ба бэлэдхэлэй зургаануудай 113 мянга гаран хүдэлмэрилэгшэд СССР-эй орден, медальнуудаар шагнагдаа. 217 хүдэлмэрилэгшэдтэ Социалис Ажалай Геройн үндэр нэрэ зэргэ олгогдоо, 3.033 хүн Ленинэй ордений кавалер болоо.

Республикын таряашадай социалис мүрысөөндэ илажа гараһан бүхы хүнүүдые нэрлэхэнь хүшэр байна: эдэбхитэй, габшагай ажалаараа шалгарһан гайхамшагта хүнүүд Россин Федерацида олон мянга ааб даа. Эдэнэр үнэн шударгы ажалаараа манай Эхэ ороной баялигые, хүсэ шадалые арьбадхан бэхижүүлнэ, колхоз, совхозуудай экономико хүгжөөнэ. Россин социалис газар таряалангай ударнигуудта алдар соло!

Партида, совет арадта КПСС-эй Центральна Комитедэй хандаһан Хандалга бүхы совет хүнүүдэй анхарал татажа, һонирхол үүсхэжэ байна гээд З. Н. Нуриев хэлэбэ. Манай ажабайдалай, хүдэлмэриин гол шухала асуудалнуудта тэрэ зорюулагданхай. Политическэ, зоригжуулан элсүүлхы асари ехэ удха шанартай энэ документ хото городуудай, һуурин тосхонуудай үйлэдбэриин коллектив бүхэнэй, ажалшан бүхэнэй, бүхы совет хүнүүдэй аша туһада хариюусана. Ленинэй гайхамшагта ёһо заншалнуудые үргэлжэлүүлэн, КПСС-эй ЦК партида, арадтаа үнэн зүрхэнэй халуун дулаан үгэнүүдээр хандаба.

1973 ондо туйлаһан амжалтаараа һанаагаа амарангүй, үнгэрһэн жэлэйнгээ хүдэлмэриин дүнгүүдые нарииhaар шэнжэлэн хаража үзөөд, ажал хүдэлмэридэмнай дайралдажа байһан дутуу дундануудые усадхаха замуудые хараалха, хүдөө ажахын продуктнуудые саашадаа бүри ехээр үйлэдбэрилхын, бэлэдхэхын тула арга нөөсэнүүдээ һайнаар ашаглаха шухала.

Хүдөө ажахые али бүхы талаарнь хүгжөөхэ зорилго бүгэдэ арадай шухала хэрэг байһаар гэжэ партиин ЦК-гай декабриин (1973 он) Пленум, СССР-эй Верховно Соведэй һаяхан болоһон сесси дээрэ тэмдэглэгдээ һэн. 1974 ондо хүдөө ажахые хүгжөөлгэдэ 28 миллиард шахуу түхэриг һомологдоо. Мүнгэ һомололгые ехэдхэлгэ, хүдөө ажахые оньһото техникээр гүйсэд хангалга колхоз, совхозуудай үйлэдбэриин аша үрые эрид дээшэлүүлхэ эрилтэ табина. Оронойнай хүдөө ажахы хурдан түргөөр хүгжөөгдэн, улам ехэ ашаг олзотой болохо зэргэтэй. Хүдөө ажахын үйлэдбэриие мүнөөнэй индустриин үндэһэ һуури дээрэ табиха гээшэ бидэнэй бэелүүлхэ гол шухала зорилго мүн. Үйлэдбэриие тусхай шэглэлтэй болголгодо эрдэм, техникын туйлалтануудые үйлэдбэридэ үргэнөөр нэбтэрүүлгэдэ анхаралаа ехээр хандуулха зэргэтэйбди.

Орон дотор хүдөө ажахын продуктнуудые ехээр үйлэдбэрилгэ, бэлэдхэлгэ Россин Федерациин хүдөө ажахые амжалтатайгаар хүгжөөлгэһөө гол түлэб дулдыдаха байна гээд таанад һайн ойлгонот гэжэ З. Н. Нуриев хэлэбэ. Юундэб гэхэдэ, мүнөө орон доторнай ургуулан хуряагдадаг бүхы ороoһо таряанай 57 процентыень, хартаабхын 64 процентыень, овощой 40 гаран процентыень Россин таряашад үйлэдбэрилдэг юм.

Газар таряалангаа һайнаар элдүүрилхэ, мал ажалаа үргэдхэн һайжаруулха, эрдэм техникын, түрүү дүй дүршэлэй туйлалтануудые хүдөө ажахын үйлэдбэридэ үргэнөөр нэбтэрүүлхэ тухай асуудалнуудта гол анхаралаа хандуулха шухала.

Үглөөдэр мүнөөдэрэйхиһөө һайнаар ажаллаха, бултадаа габшагайгаар хүдэлхэ гээшэ манай хүдэлмэриин гол хараа шэглэл мүн гээд З. Н. Нуриев тэмдэглээ. Газар таряалангай ба мал ажалай продуктнуудые ехээр үйлэдбэрилжэ, гүрэндэ худалдахын тула, энэ түсэбтэ табан жэлэй даабаринуудые болзорһоонь урид дүүргэхын тула Россин Федерациин хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэд 1974 ондо социалис мүрысөө улам үргэнөөр дэлгэрүүлхэ гээд найдажа байһанаа тэрэ мэдүүлээ.

Зүблөөндэ хабаадагшадай нэрьемэ альга ташалга доро З. Н. Нуриев КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй, ВЦСПС-эй, ВЛКСМ-эй ЦК-гай үмэнэһөө Россин Федерациин түлөөлэгшэдтэ Улаан туг барюулба.

Партиин Воронежско обкомой нэгэдэхи секретарь **В. И. Воротников** трибунада гараба. Эршэтэ ажалаар билтарһан 1973 ониие омогорхол баяртайгаар үдэшэбэбди гэжэ тэрэ хэлээ. Область доторнай бүхыдөө гектар бүриһөө 25,3 центнер ороoһо таряан хуряагдаһан байна. Саахарай свекло, наран сэсэг, овощ бэлэдхэхэ арадай ажахын түсэбөө үлүүлэн дүүргээбди. Энээниие тэмдэглэхэдээ, бүхы арга нөөсэнүүдээ бүрин хэрэглээбди гээд хэлэжэ шадахагүй байнабди. Зарим ажахынуудай үйлэдбэриин хангалтагүй үрэ дүнгүүдые туйлаа.

Бүхы наһаяа хээрэ, малай фермэнүүд дээрэ үнгэргэһэн байнаб гэжэ Алтайн хизаарай «Родинский» совхозой комбайнер, РСФСР-эй габьяата механизатор **А. М. Кибкало** хэлэбэ. Ургаса хуряалгын үедэ комбайнда хүдэлдэгби. Би гансаараа иигэжэ хүдэлнэ бэшэб. Манай хизаарта олон эхэнэрнүүд механизатор эрэшүүлһээ дутуугүйгөөр ажалладаг юм. Хүдэлмэридөө ехэ амжалтануудые туйлаһанайнгаа түлөө үнгэрһэн жэлэй һүүлдэ Социалис Ажалай Геройн нэрэ зэргэдэ хүртөө һэм. Теэд хэһэн ажални эгээн дээдэ шатадаа хүрөө гэхын аргагүй. Ерэхэ зун 650 гектар талмай дээрэһээ таряа хадажа, 10—12 мянган центнер ороoһо сохихые уялгална.

Оренбургын областиин совхозуудай Адамовска үйлэдбэриин нэгэдэлэй начальник, Социалис Ажалай Герой **Г. К. Железнягта** үгэ үгтэбэ. Манай бүхы совхозууд ашаг олзотойгоор хүдэлһэн байна гэжэ тэрэ тэмдэглээ. Гурбан жэлэй турша соо эдэнэр 935 мянган тонно таряа гүрэндэ худалдажа, түсэбтэ юһэдэхи табан жэлэй, шиидхэхы жэлэй арадай ажахын даабариие үлүүлэн дүүргэһэн байна. Шэнэ, боро газар ехээр хахалжа, манай зонодо хүдөө ажахын продукци үйлэдбэрилгэ эрид дээшэлүүлэгдөө. Энэ үе соо ороoһо таряа таридаг талмай 2,7 дахин үргэдхэгдэжэ, 250 мянган гектарта хүр... бэ.

Рязанска областиин ... ка районой «Вперёд» ... зой түрүүлэгшэ, Со... Ажалай Герой **А. Сучугов**, Алтайн хүдө... хын эрдэм-шэнжэлэлги... ститудай директор ... **Каштанов**, Краснодара... заарай хүдөө ажахын ... равлениин начальник ... **Поспелов**, Ростовско... стиин Орловско ра... «Родина» колхозой ... нер **А. Т. Лилейченко**, ... ноярай хизаарай «... ский» совхоз ди... **П. Г. Андреев**, Мос... областиин хүдөө а... управлениин начальник ... **Бабарсков**, Кабардин... карай АССР-эй КП... Урванска райкомой ... тарь, Социалис Ажал... рой **М. Х. Ахметов**, ... ска областиин Во... районой Калининай ... жэтэ колхозой механ... 1973 ондо газар хахал... үнгэргэгдэһэн ... дын мүрысөөнэй ... шанда хүртэгшэ, Соц... Ажалай Герой **А. А. ...цов**, Ставрополиин хи... «Темижбекский» сов... ахамад агроном, Со... Ажалай Герой **Е. П. ...верстова**, Зүүн-Урда ... нуудай хүдөө ажахы... дэм-шэнжэлэлгын ин... дай директор **М. М. ...пугаев**, Дунда-Волгын ... гай транспортна ... ниин 1.171-дэхи авто... нын жолоошон, Со... Ажалай Герой **С. И. ...дин**, Воронежско обл... Дзержинскиин нэрэ... колхозой ахамад агр... Социалис Ажалай ... **М. Ф. Глазьев**, Волг... ска областиин, Карл ... сын нэрэмжэтэ совхоз... ректор, Социалис Аж... Герой **А. А. Гулов** ... бусад хүнүүд зүблөөн ... үгэ хэлэһэн байна.

Удаань КПСС-эй ЦК... Политбюрогой гэшүүндэ ... дидат, РСФСР-эй Ми... нүүдэй Соведэй Түрүү... **М. С. Соломенцев** үгэ ... бэ.

Ороoһо таряа, мүн ... ажахын бусад продук... дые үйлэдбэрилжэ, г... дэ худалдалгые ехэ... уялгануудые зүблөөндэ ... баадагшад абаа.

Зүблөөндэ хабаадаг... КПСС-эй Центральна К... тедтэ эльгээгдэхэ ... ехэ дэбжэлтэтэйгээр ... лан абаһан байна.

(ТАСС)

НҮХЭР М. С. СОЛОМЕНЦЕВОЙ ХЭЛЭҺЭН ҮГЭҺӨӨ

Ороoһо таряа болон газар таряалангай бусад продуктнуудые ехээр абаһанай, гүрэндэ худалдаһанайнь түлөө манай республикые бүхэсоюзна социалис мүрысөөндэ илагша гэжэ тодоруулһан тухай мэдээсэл дуулахадаа, Россин Федерациин бүхы ажалшад, хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэд үнэн зүрхэнһөө баясаа гэжэ тэрэ үгынгөө эхиндэ хэлэбэ.

Россин Федерациие КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй, ВЦСПС-эй, ВЛКСМ-эй ЦК-гай Улаан тугаар шагнаһан ушар хадаа Россин бүхы колхозниигууд, совхозуудай хүдэлмэришэд, механизаторнууд, мэргэжэлтэд, ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд, эрдэмтэд, партийна, советскэ, хүдөө ажахын болон бэлэдхэлэй органуудай хүдэлмэрилэгшэдэй, профсоюзай, комсомолой организацинуудай ажалые үндэрөөр сэгнэһэнэй толотомо гэршэ болоно.

Иимэ үндэр, хүндэ ехэтэй шанда хүртөөһэнэйнь түлөө партиин Центральна Комитедтэ, Совет Правительствада, Профсоюзуудай бүхэсоюзна Центральна Соведтэ, комсомолой Центральна Комитедтэ Россин Федерациин Верховно Соведэй Президиумэй, Министрнүүдэй Соведэй, хүдөө ажахын бүхы хүдэлмэрилэгшэдэй үмэнэһөө М. С. Соломенцев гүнзэгы баясхалан хүргөө.

Манай зүблөөн гайхамшагта үе сагта үнгэргэгдэжэ байна. КПСС-эй ЦК-гай декабриин Пленумэй шиидхэбэринүүд хото, хүдөөгэй хүн зоной дунда ажалай болон политическэ ехэ дэбжэлтэтэйгээр угтагдаа. Мүн партида, совет арадта КПСС-эй ЦК-гай хандаһан Хандалгые совет хүнүүд үнэн зүрхэнһөө һайшаан дэмжээ. КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй, ВЦСПС-эй, ВЛКСМ-эй ЦК-гай тогтоолоор орон доторнай Бүхэсоюзна социалис мүрысөөн шэнэ хүсэтэйгөөр дэлгэржэ байна.

Манай орондо коммунизм байгуулха хэрэгтэ гадаадын политическэ эрхэ байдалай ашаг үрэтэйгөөр нүлөөлхынь тула партиимнай Центральна Комитет, Совет Правительство бүхы шухала юумэ хэнэ, гүн ехэ оролдолго гаргана. КПСС-эй XXIV съездын баталан абаһан эб найрамдалай Программа амжалтатайгаар бэелүүлэгдэнэ. Социалис гүрэнүүдэй харилсаа холбоон жэл бүри бэхижэнэ. КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Леонид Ильич Брежневэй сүлөөтэ аралда айлшалхаяа байһан ушар хадаа, баатарлиг Кубын арадтай манай аха дүүгэй холбоо барисаагаа улам бэхижүүлхэ үшөө нэгэ эрхэ нүхэсэлынь болохо байна. Америкын Холбоото Штадуудай, ФРГ-гэй, Франциин дээдэ тушаалтадтай хэһэн хөөрэлдөөнүүдэй үрэ дүн, нүхэр Брежневэй хани барисаата Индидэ айлшалһан, Израилиин эзэрхэг түримхэйшүүлэй доболгын хойшолонгуудые усадхахын түлөө, эзэмдэгдэһэн газар дайдаяа сүлөөлхын түлөө тэмсэжэ байһан Араб оронуудые Советскэ Союзай аша үрэтэйгөөр дэмжэжэ байһан ушар хадаа уласхоорондын политическэ оршон байдалые һайжаруулха хэрэгтэ тон шухала үүргэ дүүргэнэ.

Россин Федерациин ажалшад бүхы совет арадтаяа хамта партиингаа Центральна Комитедэй, тэрэнэй Политбюрогой бэелүүлжэ байһан сэсэн мэргэн гадаадын политикые халуунаар дэмжэнэ. Бата бэхи эб найрамдал тогтоохын түлөө партиингаа оролдолгодо Совет Россин бүхы хүдэлмэрилэгшэд, таряашад, интеллигенци шэн зоригто ажалаараа харюусана.

Ороной экономико амжалтатайгаар хүгжэжэ байһан тухай хэлэхэ зуураа, үнгэрэгшэ жэлдэ түсэбһөө гадуур 7 миллиард үлүүтэй түхэригэй продукци гаргагдаа, промышленна үйлэдбэриин бүхы ургалтын табанай дүрбэнһөө дээшэнхи хубинь ажалай бүтээсын дээшэлүүлэгдэһэнэй ашаар абтаа гэжэ М. С. Соломенцев онсолон тэмдэглээ. Колхоз, совхозуудаймнай ажалшад баһал ехэхэн амжалта туйлаа. Энээндэ Россин Федерациин ажалшад, илангаяа колхозно таряашад ехэхэн хубитаяа оруулаа гэжэ М. С. Соломенцев тэмдэглэбэ. Үнгэрэгшэ жэлдэ Россин бүхы түүхэдэ үзэгдөөгүй ехэ ороoһо таряанай үндэр баян ургаса хуряагдаа. 52 миллион тонно гэхэ гү, али 3 миллиард 184 миллион пүүд Россин таряан Эхэ ороной амбаарта оруулагдаһан байна.

Бүхы үйлэдбэриие болбосон һайнаар эрхилхэ, газар, техникээ ашаг үрэтэйгөөр хэрэглэхэ, эрдэм наукын, түрүү дүй дүршэлэй туйлалтануудые ажалдаа нэбтэрүүлхын түлөө колхоз болон совхозуудай хүдэлмэрилэгшэдэй оролдосотойгоор тэмсэһэнэйнь ашаар эдэ бүгэдэ туйлагдаа гээшэ. Энэ илалта туйлахын түлөө партийна, советскэ хүдөө ажахын органууд, профсоюзай болон комсомолой организацинууд политическэ, эмхидхэлэй баһал ехэхэн хүдэлмэри хээ.

Тус тустаа 5 үлүүтэй миллион тонно таряа гүрэндөө худалдаһан Саратовска болон Ростовско областьнуудай таряашад айхабтар ехэ хубита оруулһан байна. Бүхэсоюзна социалис мүрысөө үүсхэһэн Кубаниин таряашад гүрэндөө 4 миллион тонно таряа худалдажа, хэлэһэн үгөөрөө нэрэтэй түрэтэйгөөр дүүргээ. Мүн тэды шэнээн таряа Волгоградска областиин ажахынууд Эхэ орондоо үгэбэ.

Социалис мүрысөөндэ илажа гарагшад — ажалдаа шэнэ түрүү юумэ үүсхэгшэдэй нэрэнүүдые дурдаха зуураа, мүнөө ганса нэгэн түрүүшүүл бэшэ, харин хэдэн мянган ажахынууд, бүхэли районууд болон область, хизаарнууд, автономито республиканууд гектар бүриһөө 25—30 центнерһээ дээшэ таряа хуряана, — гэжэ М. С. Соломенцев тэмдэглээ. Тэрэшэлэн бусадшье ургамалнуудай үндэр баян ургаса абаха талаар горитой хүдэлмэри хэгдээ.

Хүдөө ажахые хүгжөөхэ талаар үнгэрэгшэ жэлдэ туйлагдаһан амжалта бага бэшэ. Энэмнай, бүхы совет хүнүүдые баясуулна. Гэхэтэй хамта, туйлаһанаа тэмдэглэжэ байхадаа, һанаагаа амарха, бээ һула табиха ёһогүйбди. Совет арадай энхэ тайбан, баян дэлгэр байдалые улам һайжаруулхын тула хүдөө ажахын бүхы продуктнуудые үйлэдбэрилгын хэмжээе бүри ехэ болгохо ёһотойбди.

1973 ондо туйлагдаһанда орходоо табан жэлэй дүрбэдэхи жэлдэ үшөө ехэ юумэн бүтээгдэхэ ёһотой гэжэ КПСС-эй ЦК-гай декабриин Пленум онсолон заана.

Республикын хүдөө ажахые хүгжөөхэ гол асуудалнууд тухай хэлэхэ зуураа, ороoһо таряа үшөөл ехээр абадаг болохо гээшэ урда мэтэ зайлашагүй шухала зорилго зандаа байна гэжэ М. С. Соломенцев тэмдэглээ. Газар таряалангые болбосон һайнаар эрхилжэ, нэн түрүүн ургасыень эрид дээшэлүүлһэнэй ашаар ороoһо таряа үйлэдбэрилгые ехэдхэхэ гээшэ гол арга нөөсэнүүдэй нэгэн болоно. Юуб гэхэдэ, район, колхоз, совхоз бүхэндэ таряанай ургаса хуу адли бэшэ, нэгэндэнь үндэр баян ургасын абтажа байхада, нүгөөдэдэнь ахир бага ургаса хуряагдана ха юм.

Ороoһо таряанай үндэр баян ургаса абадаг түрүү бригада, отделени, звенонууд болон районууд, областьнуудай туйлалтануудаар омогорхохо, баясаха ёһоороо баясанабди. Тиигэбэшье эдэ түрүүшүүлтэймнай зэргэлээд, сагай уларилай, байгаалиин адлирхуу эрхэ байдалда, машина техникэ, минеральна үтэгжүүлгээр баһал адлирхуугаар хангагданхай байгаад, жэл һээ жэлдэ ахир бага ургаса абадаг, арадай ажахын түсэбые хододо дүүргэдэггүй, гээгдэнги колхоз, совхозуудай үшөөл үсөөн бэшэ байһаниие мартаха ёһогүйбди.

Зарим область, районууд болон тодорхой ажахынуудай жэшээ дээрэһээ тэдэ гээгдэлдэ ороһонойнь шалтагааниие шэнжэлхэ зуураа, хаа хаанагүй адли һайн ургасын абтадаггүй ябадалые усадхаха гээшэ республика дотор ороoһо таряа ехээр абаха, бэлэдхэхэ гол шухала арга нүхэсэлнүүдэй нэгэн болоно гэжэ тэрэ заагаа.

Бүри энэ жэлһээ эхилжэ, таряалангай ургасые дээшэлүүлхэ тодорхой хэмжээнүүдые абаха, гээгдэнги ажахы бүхэниие ядахын сагта районуудай, область гү, али республиканудай дунда зэргын хэмжээндэ бүри һаяар хүргэхэ арга боломжо олгохо шухала.

Таряанай ургасые дээшэлүүлхын тула эрхим шанартай үрэһэ хүрэнгэ бэлдэхэ гээшэ баһа нэгэ шухала нөөсэ болоно. Үрэһэнэй шанарые дээшэлүүлхэ талаар холын хараатайгаар үйлэдбэридэ нэбтэрүүлэгдэхээр шэнэ сортын үрэһэ бэлдэхэ асуудал ороoһо таряа ехээр абадаг болохо найдамтай, шалгагдаһан онол аргануудай нэгэн ха юм. Гэбэшье нёдондо Россин Федерациин ажахынууд нилээд ехэ газарта нютагжаагүй, сортовой бэшэ үрэһөөр тарилга хэһэн байна.

Мүнөөшье энэ алдууһаа тодорхой тобшолол хээгүй ажахынуудай бии байһаниинь гэмшэлтэй. Ороной Түбэй, Волго-Вятска, Түбэй Хара-Хүрьһэтэ, Уралай, Баруун-Сибириин районуудай олохон ажахынууд ерээхэ хабарайнгаа тарилгын үрэһэ хүрэнгэ муугаар бэлдэнэ. Ажахыгаа эрхим шанартай үрэһөөр хүсэд хүрэхөөр заабол хангаха гэһэн таряашанай ажалай гол чангин эрилтые дүүргэдэггүй, энэ шухала хэрэгтэ зарим колхоз, совхозуудай хүтэлбэрилэгшэдэй тон харюусалгагүйгөөр хандадаг, тэндэхи агрономическа албанай хүдэлмэриин ехэхэн дутагдалнуудтай байһаниине эдэ баримтанууд гэршэлнэ. Хүдөө ажахын, Совхозуудай министерствэнүүд энэ хэрэгтэ эбсэшэгүй шууд сэхээр, эрилтэ ехэтэйгээр хандаха зэргэтэй.

Тарилгын газарай хубаарилгые нарижуулан һайжаруулха, зүб севооборот нэбтэрүүлхэ гээшэ газар таряалангые ашаг үрэтэйгөөр, болбосон һайнаар эрхилхэ, бүхы ургамалнуудай ургасые дээшэлүүлхэ хэрэгтэ ехэхэн удха шанартай. Һүүлэй жэлнүүдтэ Краснодарай, Ставрополиин хизаарнуудай, Ростовско, Саратовска, Оренбургын болон бусад областьнууд, хизаарнууд болон автономито республиканудта энэ талаар горитой хүдэлмэри хэгдээ. Энээнтэй хамта Псковско, Новгороско, Смоленскэ, Томско, Тюменскэ, Калининградска болон бусад областьнуудта севооборот удаанаар нэбтэрүүлэгдэнэ. Энэ табан жэлэй һүүл болотор нэбтэрүүлэгдэһэн бүхы севооборотдые ашаглажа дүүргэхын тула хамаг хүсэеэ элсүүлхэ шухала.

Минеральна үтэгжүүлгэ гаргаха хүсэ ехэтэй индустри бии болгохо тушаа партиингаа табиһан зорилгонуудые манай орон амжалтатайгаар бэелүүлжэ байна. Химическэ промышленностиин үйлэдбэриин хүсые жэлһээ жэлдэ үргэдхэжэ, минеральна үтэгжүүлгэ ехээр гаргаад, хүдөө ажахыдаа элбэгээр үгэдэг болоно байна гэжэ М. С. Соломенцев хэлээ. Энэ жэлдэ республикын колхоз, совхозууд бүхыдөө 29 миллион тонно тухай минеральна үтэгжүүлгэ абахань гэхэ гү, али тэрэнь үнгэрһэн жэлэйхидэ орходоо 4 миллион тонноор ехэ болоно.

Гэхэтэй хамта, минеральна үтэгжүүлгые хэрэглэхэ талаар бии байһан ехэхэн дутагдалнуудые обёоронгүй үнгэрхын аргагүй. Олонхи колхоз, совхозууд мүнөө хүрэтэр газарай хүрьһэнэй картограмматан болоогүй байха юм. Тэрээнгүйгөөр мүнөө минеральна үтэгжүүлгые научна үндэһэ баримтатайгаар, зүбөөр хэрэглэхын аргагүй. һайн амбаар, складай үгы дээрэһээ, минеральна үтэгжүүлгые хангалтагүй муугаар хадагалагдажа, зөөгдэжэ, ехэхэн гээлтэ хоролтодо оруулагдана. Саашадаа минеральна үтэгжүүлгын бүри ехээр абтадаг болохо байһаниие хараада абажа, тэрэниие хадагалха складуудые бариха тушаа советскэ, хүдөө ажахын органууд, колхоз, совхозуудай хүтэлбэрилэгшэд анхаралаа табиха зэргэтэй. Мүн органическа үтэгжүүлгэнүүдые бүри ехээр хэрэглэдэг болохо шухала. Энэ хүдэлмэридэ бодото анхарал хандуулагдаггүй дээрэһээ нилээд ехэ продукци дутуу абтажа, ажахынуудта, гүрэндэшье горитой хохидол ушаруулагдана, колхоз, совхозуудай үйлэдбэриин ашаг үрэ үгэсэнь бага болоно.

Агротехническэ мэдээжэ олон аргануудай нэгэн болохо — газарай хүрьһэндэ избёосхо оруулха хүдэлмэри баһал һайнаар хэгдэнэ гэхын аргагүй. Эндэ избёосхын хэрэгсэлнүүд дуталдана бэшэ, харин газар таряалангай ургасые дээшэлүүлхэ энэ шухала арга нүхэсэлые тоодоггүй дээрэһээ болоно. Энэ хэрэгтэ агрохимлабораторинууд ехэхэн үүргэ дүүргэхэ зэргэтэй. Зарим областьнуудта агрохимическэ хүдэлмэри томодхогдожо, түбэй лабораторинуудые эмхидхэһэнэйнь ашаар хүрьһэ шэнжэлхэ хүдэлмэри һайн шанартайгаар хэгдэдэг болоо.

Таряа ехээр абаха, бэлэдхэхэ талаар хараалагдаһан ехэ түсэбүүдэй найдамтайгаар дүүргэгдэхын тула ороoһо таряа ургуулхаар шэнэ газар нэмэжэ элдүүрилхэ арга боломжые бэдэрхэ байна.

Газар — манай сэгнэшэгүй ехэ баялиг. Энээниие ондоо юугээршье һэлгэхэ аргагүй. Тэрэниие эзэн ёһоор, ашаг үрэтэйгөөр, бодомжотой зүбөөр эдлэн хэрэглэжэ шадаа һаа, ороoһо таряа болон хүдөө ажахын бусад продукци ехээр абаха найдамтай эрхэ нүхэсэл болоно.

Илангаяа уһалагдадаг, намагһаа хатаагдаһан газарые һайнаар хэрэглэхэ асуудалда гол анхарал хандуулха ёһотойбди. Россин Федерации дотор газарай үрэжэл һайжаруулха талаар ехэхэн хүдэлмэри хэгдэнэ. Гансахан һүүлэй табан жэлэй үнгэрһэн гурбан жэл соо 1 миллион 200 мянган гектар газар уһалагдадаг болоо. 800 мянган гектар газарта намаг хатаагдаа. Һайжаруулагдаһан, хорёологдоһон бэлшээриие уһалагдадаг болгохо талаар ехэ хүдэлмэри хэгдэнэ. Республикын олохон ажахынууд уһалагдадаг, намагһаа хатаагдаһан газарһаа гектарай 50, тэрэнһээ дээшээшье центнер таряа, гектар бүхэнһөө 100, тэрэнһээ дээшэшье центнер хүсы үбһэ хуряажа абана. Тиигэбэшье иимэ үрэ дүн хаа хаанагүй туйлагдана бэшэ ха юм. Һайжаруулагдаһан газарые һайнаар ашаглан хэрэглэхэ талаар манайда үшөөл дутуу дунда юумэн ехэ. Илангаяа Дагестанай АССР-тэ, Астраханска, Тюменскэ, Омско болон бусад зарим областьнуудта нилээд ехэ тиимэ газар хүдөө ажахын үйлэдбэридэ ямаршье үрэ үгэдэггүй байна. Ехэ гаргаша хэгдэжэ, һайжаруулагдаһан газарһаа ахир бага ургаса абадаг ажахынуудшье үсөөн бэшэ. Һайжаруулагдаһан, уһалагдадаг болоһон газарай гектар бүхэниие зүбөөр ашаглан хэрэглэжэ, тэндэһээ шадаал һаа, ехэ ургаса абадаг болохын түлөө энэ жэлһээ эхилэн, шухала хэмжээ абаха саг ерээ.

Таряа, кукуруза, хара таряа, хүрпэйн ургамалнуудые, илангаяа барайгар, просо, гэршүүхэ ехээр абадаг болохын тула байгша ондо хэдэн нэмэлтэ хэмжээнүүдые хараалжа бэелүүлхэ болонобди.

Энэ жэлдэ республика дотор хартаабха хуряалгые 63 миллион тоннодо хүргэхэ, тэрэнэй 10 миллион тонныень гүрэндэ худалдаха зорилго табигдана. Энэмнай хүнгэхэн даабари бэшэ. Тэрэниие дүүргэхын тула гектар бүриһөө 140 тонноһоо бага бэшэ ургаса абаха хэрэгтэй. Мүн тарилгынгаа газарые багаханшье хорооjo болохогүй. Энэ зорилгые амжалтатайгаар дүүргэхын тула хартаабха үйлэдбэрилгые тусгаар мэргэжүүлхэ, томодхохо хэрэгтэй болоно.

Овощ ехээр ургуулжа абаха, бэлэдхэхэ талаар баһал ехэ хүдэлмэри хэхэ бологдоно. Энэ жэлдэ республика дотор овощ ургуулга һураггүй ехэ болохо зэргэтэй. Гүрэндэ 6,4 миллион тонно овощ худалдахаар хараалагдана. Овощой ургамалнуудай тогтууритай үндэр баян ургаса абахын тула ойрын сагта тэрэниие имагтал уһалагдадаг газарта ургуулха, үйлэдбэриинь мэргэжүүлхэ, томодхохо хэрэгтэй. Тусгаар томодхогдоһон, мэргэжэһэн ажахынууд лэ овощ ургуулха түрүү технологиие, шэнэ техникые зүбөөр хэрэглэжэ, бүхы ажалыень оньһожоруулжа шадаха байна. Хэрэгтэй соонь янза бүриин овощ ургуулдаг болохо хэрэгтэ анхарал хандуулха байнабди.

Байгша ондо республикымнай колхоз, совхозууд Эхэ орондоо 1 миллион 370 мянган тонноһоо бага бэшэ үрэ жэмэс, 660 мянган тонно виноград ургуулжа үгэхэ ёһотой. Тиигэхын тула үрэ жэмэстэ ургамалнуудай саад сэсэрлигүүдые бүри болбосон һайнаар эрхилхын хажуугаар, үрэ жэмэс, виноград ургуулгые томодхохо, тэдэниие тусгаар мэргэжэлэн ажахынуудта үйлэдбэрилдэг болохо саг ерээ. Юуб гэхэдэ, тэндэ үрэ жэмэс ургуулха, тэрэниие болбосоруулха, хадагалха хүдэлмэришье гүримшуулагдаха, нэгэ технологическа циклээр хэгдэхэ байна. Тиимэ ажахынууд лэ фрукт, виноград гэхэ мэтые үйлэдбэрилдэг гол хүсэн болохо ёһотой.

Фермэнүүдые эрхим ... нартай үбһэ тэжээлээр ... дамаар хангаха гээшэ та... ажалда хүдэлжэ байһан... хүнүүдэй эгээл харюуса... тай зорилгонуудайнь ... болоно. Энэ тон шу... асуудалые һайнаар ши... хын тула партийна, сове... болон хүдөө ажахын ... нууд, колхоз, совхозу... хүтэлбэрилэгшэд, мэргэ... тэд, хүдөөгэй бүхы ажал... габшагай шангаар хүд... ёһотой, — гэжэ М. С. ...ломенцев хэлэбэ. Саа... колхоз, совхозуудай эконо... ческа үрэ дүнгые һа... рүүлхэ тушаа хабаатай ... далнуудта дэлгэрэнгы... тогтоходоо, үйлэдбэ... мэргэжүүлхэ, томодхохо, ... дөө ажахыда эрдэм нау... үүргые улам дээшэлү... тухай хэлээ.

Партида, совет ар... КПСС-эй ЦК-гай ханд... Хандалгада, хүдөөгэй ... шадай дунда Бүхэсо... социалис мүрысөө д... рүүлхэ тухай КПСС-эй ... гай, СССР-эй Министр... дэй Соведэй, ВЦСП... ВЛКСМ-эй ЦК-гай ... тоолдо харюу болгон, ... дөөгэймнай ажалшад ... оной арадай ажахын т... бые дүүргэхэ, үлүү... дүүргэхын түлөө дээшэл... лэгдэһэн социалис уя... нуудые абаад, эршэ зо... тойгоор хүдэлжэ бай... КПСС-эй ЦК-гай Генера... на секретарь Леонид Иль... Брежневэй зүблөөндэ ... баадагшадай нэрэ дээрэ ... жуулан хүргэһэн халуун ... хэнэй амаршалгын, ... һайханиие хүсэһэн үгэ... бидэниие бултыемнай ех... баясуулба, сэдьхэлыем... хүдэлгэбэ. Россин Фед... циин хүдөө ажахые хүг... хэ тушаа энэ анхарал о... долгонь бидэндэ шэнэ ... нэмээжэ, урдаа байһан ... рилгонуудаа амжалтат... гаар дүүргэхэ хэрэгтэ... бидэниие улам зоригжу... гээд М. С. Соломенцев ... лэбэ.

Үгынгөө түгэсхэлдэ М. ... Соломенцев Россин Фед... циин бүхы ажалшад П... тиин XXIV съездын ши... хэбэринүүдые амжалта... гаар бэелүүлхын түлөө ... хы зохёон байгуулхы ... шадалаа, эрмэлзэл оролд... гоёо зорюулжа, манай о... до коммунизм байгу... хэрэгтэ бодото хуби... оруулха байха гэжэ парти... гаа Центральна Комите... СССР-эй Верховно Совед... Президиумые, Совет пра... тельствые, Центральна ... митедэй Генеральна се... тарь Л. И. Брежневые ... лөөндэ хабаадагшадай, ре... публикын хүдөө ажахын ... хы хүдэлмэрилэгшэдэй ү... нэһөө найдуулба.

ХҮДӨӨГЭЙ ҺУРГУУЛИДА — БҮГЭДЭ НИИТЫН АНХАРАЛ

ҮРГЭН САГААН ХОРИДОМНАЙ

КПСС-эй XXIV съездын шиидхэбэринүүдые, мүн КПСС-эй ЦК-гай болон СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй гаргаһан һүүлэй тогтоолнуудые бэелүүлэн, республикымнай арадай гэгээрэлэй зургаанууд, багшанар партиина организациин хүтэлбэри доро юрэнхы эрдэмэй һургуулиие хүгжөөхын тула эмхидхэлэй ехэ хүдэлмэри ябуулжа байна. Юһэдэхи табан жэлэй дүүргэдэжэ байха үедэ һургуулинуудта һуралсал-хүмүүжүүлгын хүдэлмэри яһала һайжаруулагдаа, һуралсалай болон материальна үндэһэ һуурин бэхижүүлэгдээд, һурагшадай зүгһөө һургуулияа хаяха ябадал һураггүй үсөөрөө. Тиихэдэ һурагшадые нэгэ класстань дахин һуулгаха ушарнууд мүн лэ үсөөржэ, саг соогоо найман классаа эдиршүүлнэй дүүргэдэг болоно байна.

Тэрэ талаараа Хориин аймагай гэгээрэлэй хүдэлмэрилэгшэд бусадһаа гээгдэнэгүй. Һүүлэй жэлнүүдтэ һуралсалай шэнэ түсэбтэ, шэнэ программада ороходо үедэ нилээн ехэ юумэн хэгдэжэ, Хориин аймагай һургуулинуудай һуралсалай болон материальна үндэһэ һуури нилээн бэхижүүлэгдэ. Һургуулиин материальна үндэһэ һуурие һайжаруулхадаа, Хориин аймагай гэгээрэлэй эмхи зургаанууд, педколлективүүд, партиина болон совет органууд тон зүбөөр эхилээ гэжэ һанагдана. Юуб гэхэдэ, эхин болон найман жэлэй һургуулинуудай һуралсалай болон материальна үндэһые һайжаруулжа захалаа бшуу. Юундэб гэхэдэ, ямаршье хүнэй һуралсалаа эхин класста, эхин һургуулиһаа захалдаг гэжэ мэдэнэбди. Имагтал эхин һургуулида түрүүшын алхам хэжэ, саашадаа һуралсалай үндэһэтэй болоно гээшэ бээзэ.

Материальна үндэһэ һуурие һайжаруулха хэмжээ ябуулгаһаань дулдыдажа, Хориин аймагай эхин болон найман жэлэй бүхы һургуулинуудай байшан шэнээр баригдаһан гү, али шэнэлэгдэһэн байха юм. Багшанаршье байрануудаар хангагданхай.

Аймагай түб — Хори тосхонһоо холохон, Яруунын хилын хажууда Ашэнга, Ам талаанта гэжэ буряад һууринууд оршодог. Тэрэ һууринуудта багахан эхин һургуулинууд бии юм. Тэрэ һургуулинуудай байшангууд мүнөө үеын эрилтэдэ зохимо, типовой проектээр баригдаһан. Һургуулиин байшангай классууд болон коридор ужам, һаруул. Һургуулиин харша соо спортивна хэрэгсэлнүүдые тодхомоор. Һургуули шадарай туршалгын участок бии бөлгохо газаршье байха.

Жэшээнь, Ашангын һургуулида классуудһаа гадна, хизаар ороноо шэнжэлгын бишыхан музей, Ленинэй таһалга бии юм. Тэрээнһээ гадна пионерскэ таһалга, һуралсалай техническэ хэрэгсэлэй кабинет байха. Буряадай АССР-эй һургуулиин габьяата багша Ц. Е. Ешеевагай, һурагшадай, түрэлхидэй оролдолгоор хүмүүжүүлхы шанартай һонин материал сугларанхай. Тэрэ материалнуудынь хизаар ороноо шэнжэлхэ хэрэгтэнь туһатай юм. Техническэ хэрэгсэлэй кабинет соо ороходо, һуралсалда хабаатай хэрэгтэй юумэн хуу бии: киноаппарат, проекционно аппаратура, магнитофон, проигрыватель болон бусад жэжэ-божо юумэнүүд.

Хориин аймагай эхин һургуулинуудай олонхинь иимэр хүнүүд. Эхин һургуулинуудай багшанар һүүлэй үедэ шабинарые нэгэ класстань дахин һуулгахаа болинги.

Эхин болон найман жэлэй һургуулинуудайнгаа материальна болон һуралсалай үндэһэ һуурие һайжаруулһан бэеэрээ, Хориин аймагай арадай гэгээрэлэй таһаг «добтолгоёо» саашань үргэлжэлүүлһээр. Мүнөө үедэ дунда һургуулинуудай материальна үндэһэ һуури һайжаруулагдажа байна.

Хэнэйшье мэдэһээр, КПСС-эй XXIV съездын арадай гэгээрэлэй талаар хараалһан гол зорилго хадаа юһэдэхи табан жэлэй үедэ залуушуулай бүгэдэ ниитын дунда һуралсалда шэлжэн ороходо гэһэн байгаа. Энэ хадаа арадай гэгээрэлые хүгжөөлгэдэ шэнэ шата болоно.

Тиимэһээ мүнөө үеын эрилтэдэ харюусахаар типовой шэнэ байшангуудые бариха гээшэ шухалын шухала зорилго болоно. Хориин аймагта Дээдэ-Тайлсын, Хандагайн дунда һургуулиин типовой байшангууд баригдажа байна. Удаань Тээгдэдэ, Удинскада, Хори һууринда дунда һургуулинуудай типовой байшангууд баригдаха юм. Тэдэнэй ашаглалгада үгтэхэдэ, аймаг доторой дунда һургуулинуудай материальна үндэһэ һайжаруулха асуудал шиидхэгдэхэ зэргэтэй.

Имагтал материальна болон һуралсалай үндэһые һайжаруулхада, хамаг асуудал шиидхэгдэшэхэ бэшэ юм ааб даа. Һуралсалай, хүмүүжүүлгын шанар һайжаруулха хүдэлмэри хамагһаа шухала юм бээзэ.

Хасууртайн дунда һургуулида үнгэргэгдэһэн семинарта директорнууд суглархадаа, һуралсалай, хүмүүжүүлгын хүдэлмэриин шанарые эрид һайжаруулха тухай зүбшэн хэлсээ һэн.

Һургуулиин хэшээл хадаа һуралсал-хүмүүжүүлгын хүдэлмэриин гол шухала онол арга байһан зандаа гэжэ дунда һургуулиин устав дотор заагдана. Һуралсалай шэнэ программа хадаа хэшээлэй шанарые эрид һайжаруулха эрилтэ табина гээшэ. Мүнөө үеын хэшээлдэ элдэб приборнууд, македүүд, кинофильм, диафильм, карточканууд болон бусад хэрэгсэлнүүд хабаадуулагдана. Тиигэжэ хэшээлэй шанар дээшэлээд, заахан юумэеэ шабинартаа һайнаар ойлгуулха арга боломжо багшанарта олгогдоо.

Мүнөө республика дотор бүхы һургуулинууд булта шахуу кабинетнэ гуримда орожо байна. Хориин аймагай һургуулинуудташье тэрэ талаар ехэ юумэн хэгдэнэ.

Жэшээнь, Хасууртайн дунда һургуулиие абая. Һургуулиин директор М. Н. Чебунин директорнүүдэй семинар дээрэ «Һуралсал-хүмүүжүүлгын хүдэлмэридэ кабинетнэ гурим ямар нүлөө үзүүлнэб» гэһэн элидхэл хэһэн байгаа. Нүхэр Чебунин өөрынгөө һургуулиин дүршэлһөө уламжалан элидхэлээ найруулаа юм. Үнэхөөрөөшье һуралсалай кабинетүүд һайнаар түхеэрэгдэһэн, техническэ хэрэгсэлнүүдээр хангагдаһан байна.

Тэрээнһээ дулдыдан, багшанар һайнаар хэшээлээ үнгэргэхэ гэжэ оролдодог. Ород хэлэнэй багшанар А. М. Һазазаева, С. А. Сагалуева (6—7-дохи классууд), математикын багша А. П. Грязнова, физикэ заадаг М. А Коробенкова, географ К. Н. Мартынова гэгшэдэй хэшээлнүүд һонирхолтойгоор үнгэрдэг.

Илангаяа К. Н. Мартыновагай хэшээл ехэ һонирхолтой байдаг. Буряадай АССР-эй һургуулиин габьяата багша, СССР-эй арадай гэгээрэлэй отличник К. Н. Мартынова Хасууртайн дунда һургуулида 28 жэлэй туршада хүдэлнэ. Тэрэнэй хэшээлнүүд бэе бэедээ адли бэшэ юм. Саг үргэлжэ юумэ уншадаг, өөрынгөө мэргэжэл шадабариие дээшэлүүлдэг хүн. Географиин кабинет соошье ороходо, тэндэ үгы юумэн үгы. Тэрэнэй хэшээлэй шата бүхэниинь һайса мүлигдэһэн байдаг. Наада захань үзэжэ үнгэрһэнөө шабинартаа дабтуулхадаашье, нэгэл шэнэ юумэ ойлгуулдаг юм. Тиимэһээ шабинарынь географяар һайн бэлэдхэлтэй байдаг юм.

Һуралсал-хүмүүжүүлгын шухала онол арга һэн хойнонь хэшээлые һайжаруулха, хүгжөөхэ хэрэгтэ һургуули доторой шалгалта ехэ үүргэтэй гээшэ. Тиимэһээ һургуулиин хүтэлбэрилэгшэд багшанарай хэшээлдэ орожо, яһала туһаламжа үзүүлхэ аргатай ха юм. Хэшээлдэнь ороходоо, заатагүй дутуу дундыень элирүүлхэ зорилго табиха бэшэ, харин һайн талыень тобойлгожо, һайн дүршэлыень ондоо багшанарта дамжуулха шухала.

«Хүдөөгэй юрэнхы эрдэмэй һургуулиин хүдэлмэриин арга боломжые һайжаруулха тухай» гэһэн КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй тогтоолые бэелүүлхэ талаар Хориин аймагта бага бэшэ хүдэлмэри хэгдэжэ байна гэжэ тэмдэглэхээр.

Д. БУТУХАНОВ,
Буряадай АССР-эй гэгээрэлэй министерствын инспектор.

Ажалшадай бэшэгүүдһээ

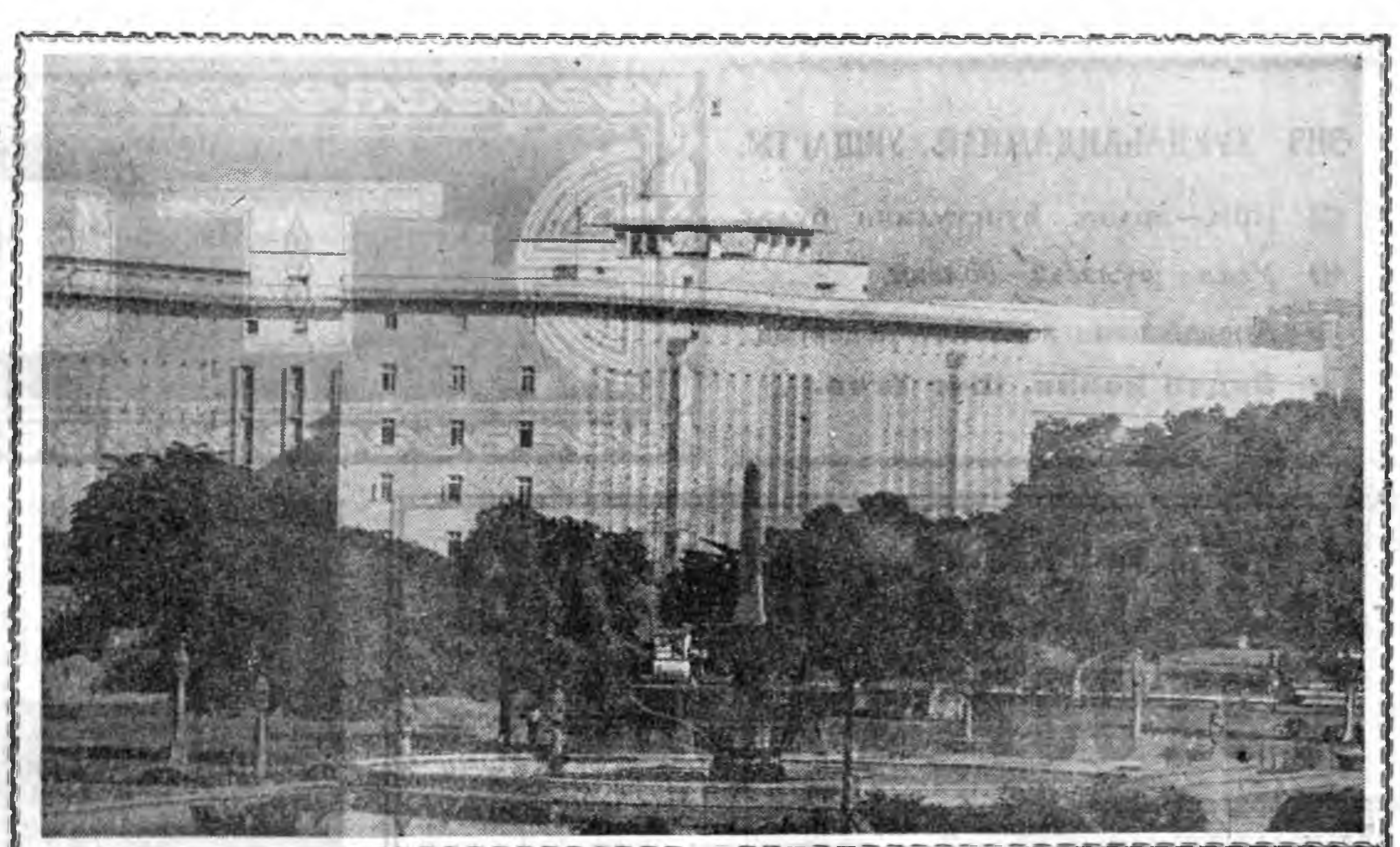
ҺОНИРХОЛТОЙ БАЙХА ҺЭН

Тээгдэ тосхон аймагай томохон һуурин нютагуудай нэгэн болоно. Тэрэмнай Хүрбын совхозой, леспромхозой түб һуурин болодог юм. Тиихэдэ дунда һургуули, больница, лесхоз болон бусад эмхи зургаанууд оршодог. Хүн зонойнгоо тоогоороо аймаг доторoo хоёрдохи һуури эзэлнэ. Эндэ багшанар, хүдөө ажахын мэргэжэлтэд, совхозой ба леспромхозой хүдэлмэрилэгшэд, залуушуул ажаһуудаг юм.

Гэхэтэй хамта тосхондомнай соёлой хүдэлмэри топ һулаар табигданхай гэжэ хэлэхэдэ, алдуу болохогүй гээд һанагдана. Үдэрынь үсэд шангаар хүдэлөөд, үдэшэндөө хүхюу сэнгэлигээр амаржа, һонирхолтой концерт хараха, лекци гү, али хөөрэлдөө шагнаха дурагүй хүн байха гү?

Тосхондомнай яһала һайн соёлой байшан бии юм. Тэндэ уран һайханай бүлгэм эмхидхэхэдэ яанаб? Эдэбхитэй, бэлигтэй залуушуулшье байхал. Гансал эмхидхэхэ хэрэгтэй. Өөһэдынгөо хүсөөр концерт бэлдээд, холын гүүртэ гү, али отарада, модошодто ошожо харуулаа һаань, тэндэхи ажалшад ямар ехээр баясаха байгаа гээшэб?

Ц-Х. ГОМБОДОРЖИЕВА,
хүдөө бэшэгшэ.
Хориин аймаг.

ЯНВАРИИН 26 — ИНДИИН НАЦИОНАЛЬНА ҺАЙНДЭР.

Делиин түбтэхи албан зургаанай байшангууд.

ТАСС-ай фотохронико.

АЯНШАЛГЫН БЮРО ДУРАДХАНА

1973 ондо республикымнай нилээд олон ажалшад, студентнэр, һурагшад Эхэ оронойнгоо хотонуудай түүхэтэ газарнуудаар аяншалһан байна.

Улаан-Үдын экскурсионно бюро Шэтэ, Эрхүү, Красноярск, Новосибирск, Москва, Ярославль, Новгород, Братск, Петровск-Забайкальский ба бэшэшье городуудаар аяншалха дуратайшуулай бүлэгүүдые эмхидхэжэ, холын аян замда мордохуулһан байгаа. Эрхүү ошогшод тэрэнэй түүхэтэй, шэнэ барилгануудтай танилсажа, Ангарск хотодохи часынуудай музейдэ орожо ехэтэ һонирхоһон байна.

Новгород хотодо аяншалһан хүнүүд түүхэтэ памятнигуудые, эртэ урдын Ород гүрэнэй соёлой шухаг зүйлнүүдтэй танилсажа ерээ. Мүн Ленинград хото ошоһон аяншалагшад ородой агуу ехэ поэт Пушкинай ажаһууһан, һураһан газарнуудаар ябажа хараһан, хотын түүхэтэ газарнуудта хүрэһэн юм.

Ярославль хотоор аяншалхада баһал һонин. Ярославль — Волго мүрэнэй эрьедэ түбхинэһэн нилээд урданай город. Архитектурна памятнигууд, эртэ урда сагай уран гартанай һүмынгөө ханануудые шэмэглэн гоёожо зураһан онсо түхэлтэй уран һайханай зурагууд аяншалагшадай дура татадаг юм.

Үшөө Сочи хото аяншалхыетнай, хүндэтэ уншагшад, таанадта дурадханабди. Хара далайн эрьеын эгээл һайхан газар — Сочи гэжэ хүн зон зүб лэ хөөрэлдэдэг гээшэ. Наранай хурса элшэнүүд, далайн урин дулаан уһан, саһан оройтой хаданууд, ходо-доо ногоорон байдаг саад ба сэсэрлигүүд, хүнэй бэедэ һайн нүлөө үзүүлдэг минеральна булагууд. Эндэ май һараһаа эхилээд, октябрь һара болотор уһанда ороходо болохо.

Байгша оной январиин 26—29-дэ, февралиин 15—16-да, мартын 9-дэ, 30-да Лазаревское, Севастополь хотонуудта ошохо дуратайшуулай бүлэг эмхидхэгдэжэ эхилбэ.

Аяншалха дуратайшуул!

Улаан-Үдын аяншалгын ба экскурсионно бюро таанадые холын аян замда урина. Иимэ адресаар хандахадатнай болохо: Улаан-Үдэ, Ленинэй үйлсэ 27, 6-дахи таһалга (телефон 24-11).

В. САМОХИНА,
Улаан-Үдын аяншалгын ба экскурсионно бюрогой ахалагша методист.

ЮРИСТЫН ЗҮБШЭЛ

ХУУЛИ САХИГДАХА ЁҺОТОЙ

«СССР-эй ажалшадай депутадуудай Соведүүдэй депутадуудай эрхэ ба уялга тухай» Хуулиин абтаһанһаа хойшо жэл үнгэрбэ.

Тус Хуулиие хүсэндэнь оруулха талаар нютагай Соведүүдэй ябуулжа байһан ажал хүдэлмэри тухай асуудал манай республикын Верховно Соведэй сесси, аймагуудай, городуудай, поселково ба сельскэ, сомоной Соведүүдэй сессинүүд дээрэ зүбшэн хэлсэгдэһэн байна. Партиин Буряадай областной комитедэй хараалһан түсэбэй ёһоор, Соведүүдэй гүйсэдхэхэ комитедүүдэй харюусалгата хүдэлмэрилэгшэдэй, депутадуудай комиссинууд ба бүлэгүүдэй гэшүүдэй семинарнууд үнгэргэгдөө. Тэдээн дээрэ республикын засагай дээдын зургаанууд, Соведүүдэй гүйсэдкомуудай хүтэлбэрилэгшэд, аймагуудай прокурорнууд элидхэлнүүдые хэһэн байха юм.

Депутадуудай эрхэ ба уялга тухай Хуулиин дүримүүдые гүнзэгыгөөр шудалха хэрэгтэ промышленна предприятинуудай, барилгын ба транспортна эмхи зургаанудай, колхоз болон совхозуудай хүтэлбэрилэгшэд хабаадуулагдажа, тэдэнэртэ тусгаар семинарнууд үнгэргэгдэһэн байха юм.

Республикын прокуратурын органууд тусхай гүйлтаар гү, али дохёогой үндэһөөр тус Хуулиин ямараар бэелүүлэгдэжэ байһые оло дахин хаража үзөө. Ажахын, предприятиин, эмхи зургаануудай хүтэлбэрилэгшэд депутадуудай дурадхалнуудаар шухала хэмжээнүүдые хэр саг соонь абадаг байнаб, депутадуудай ажаллаха эрхэ хамгаалха талаар хүдэлмэри ямар ябуулагданаб, депутадуудай уялгануудаа дүүргэхэ арга боломжо хэр олгогдоноб гэхэ мэтэ асуудалнуудта гол анхарал хандуулагдадаг байгаа.

Гол түлэб Хуулиин эрилтэнүүд хаа хаанагүй нарииаар сахигдана, ёһо гуримуудыень хазагайруулһан баримтанууд үзэгдөөгүй гэжэ тэмдэглэхэ шухала.

Гэхэтэй хамта зарим тэды анхармаар баримтануудые дурдалтай. Үнгэрэгшэ жэлэй декабриин 27-до Хурамхаанай аймагай Соведэй сесси болоһон байгаа. Тус сессиин хүдэлмэридэ хабаадахыень аймсоведэй депутадууд Н. Ковальчук, Л. Еромеев гэгшэдые үйлэдбэриин предприятинуудай барилгын материалнуудые гаргадаг комбинадай директор нүхэр Усольцев ажалһаань табягүй байгаа. Энэмнай депутадай эрхэ ба уялга тухай Хуулиин 27-дохи статьяе хазагайруулһан ябадал болоно. Гадна тус Хуулиин 31-дэхи статьягай ёһоор депутадууд автобусуудта түлөөһэгүйгөөр һууха эрхэтэй юм. Теэд 1973 оной августын 29-дэ Мухар-Шэбэрэй аймсоведэй сессидэ ерэжэ ябаһан хэдэн депутадуудые автотранспортна управлениин автобусудай жолоошод Оленников, Комясюк гэгшэд түлөөһэгүйгөөр шэрэхэһээ байтагай автобустоо һуулгаагүй.

Иимэ ушарнууд юундэ үзэгдэнэб гэхэдэ, зарим предприятинууд, ажахынууд болон депутадуудай эрхэ тухай Хуулиин дүримтэй танилсаагүй байна бшуу.

Хуулиин 32-дохи статьягай ёһоор депутат хүниие тусхайта нютагайнь Соведэй зүбшөөлгүйгөөр ажалһаань гаргажа гү, али ондоо ажалда оруулжа болохогүй юм. Теэд «Иркутскслестрой» трестын СМУ-гай барилгын участогай хүтэлбэрилэгшэд штадай үсөөн болоһонһоо шалтагаалан, Баргажанай аймагай Юбилейнэ сельсоведэй депутат Е. И. Плехановае диспетчерэйнь ажалһаа сүлөөлжэрхиһэн байгаа. Баргажанай аймагай арадай сүүдэй шиидхэбэреэр нүхэр Плеханова хуушан ажалдаа оруулагдаһан байна. Иимэнүүд жэшээнүүдые үшөөшье дурдажа болоно. Энэ мэтээр депутадай эрхэ ба уялга тухай хуулиие хазагайруулһан хүтэлбэрилэгшэд зэмэдэ ороһон байха юм.

Гэхэтэй хамта депутадуудай зүгһөө Хуулиин 34-дэхи статьягай дүримүүдые эбдэһэн баримтанууд дайралдаа. Жэшээнь, «Сибиряк» колхоздо мал адуулагшаар хүдэлдэг Түнхэнэй сельсоведэй депутат И. Усольцев архиин һогтуугаар Зурбашев гэжэ хүнтэй наншалдаһан байгаа. Тэрэнь ехээр гэмтэһэнэйнгээ эсэстэ наһа барашоо. Аймагай прокуророй эрилтын ёһоор, Түнхэнэй сельсовет Усольцевые барижа хааха зүбшөөл үгэһэн байна. Сүүдэй шиидхэбэриин ёһоор тэрэ долоон жэлээр эрхээ хаһагдаа. Үгышье һаа, нимэ баһа нэгэ жэшээ дурдая. Каменскын поселково Соведэй депутат Панфилова хулгай хэһэнэй эсэстэ баригдажа, һунгагшадайнгаа найдалда хүрэхөө болиһон байна. Мотоцикл хулууһанайнгаа түлөө тэрэ депутадай уялгаһаа сүлөөлэгдэһэн, хоёр жэлээр түрмэдэ хаагдаһан байна.

«СССР-эй ажалшадай депутадуудай Соведүүдэй депутадуудай эрхэ ба уялга тухай Хуулиие» предприятинууд, ажахынууд болон эмхи зургаануудай хүтэлбэрилэгшэд, һайн мэдэхэ ёһотой. Гадна тэрэнэй дүримүүдые депутадууд өөһэдөө хазагайруулха баһал эрхэгүй гээшэ.

Ажалшадай депутадуудай Соведэй депутадай үүргэ мүнөө үе сагта тон ехэ болонхой. Тэрэнэй нэрэ хүндые үргэхэ, сэбэр һайханаар абажа ябаха шухала.

И. БАЛУРОВ,
РСФСР-эй габьяата юрист.

ХИЛЫН СААНАҺАА
радио • телефон • телеграф

ГАВАНА

Р. РОА: «Нүхэр Л. И. Брежневээр дамжуулан Агууехэ Октябриин революциие амаршалнабди»

ТАСС

Советскэ Союзай, Кубын арадуудай баатаршалгата сэо заншалнууд ниилэн, тоолотомо ерээдүйн туг боложо байна гээд Кубын Компартиин ЦК-гай гэшүүн, гадаадын хэрэгүүдэй министр Рауль Роа, КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Л. И. Брежневэй хани ёһоной албанай хэрэгээр Кубада ерэхээ байһан тухай хэлэхэдээ, мэдүүлээ.

Дэлхэй дээрэхи түрүүшын хүдэлмэришэн ба таряашанай гүрэнэй үндэһэ һуури табигша Владимир Ильич Ленинэй дурасхаалые бүхы дэлхэйн арад зоной ёһолон хүндэлжэ байха үеэр, Кубын бэеэ дааһан байдалтай болохын түлөө, империализмда эсэргүүгээр Латиин Америкэдэ түрүүлэн тэмсэгшэ Хосе Мартиин түрэһэн үдэрые тэмдэглэжэ байха үеэр хани барисаата агууехэ ороной Коммунис партиин Центральна Комитедэй Генеральна секретарь нүхэр Леонид Ильич Брежнев хани ёһоной албанай хэрэгээр Кубада ерэхэнь гэжэ Р. Роа ТАСС-ай корреспонденттэй хөөрэлдэхэдөө хэлэбэ.

Л. И. Брежневэй Кубада ерэлгэ бүхы хүн түрэлтэндэ зоригжуулхы ябуулга болохо. Нүхэр Л. И. Брежневээр дамжуулан, Агууехэ Октябриин революциие, Советскэ Союзай Коммунис партиие, бүхы арад зониие халуунаар амаршалнабди.

УЛААН-БААТАР

Монголой таряашадай зорилгонууд

ТАСС

Республикын газар таряалангай түрүүшүүлэй зүблөөнэй урда тээ Монголой таряашад хабарай тарилгын хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр бэлэдхэл хэжэ байна. Нёдондо жэл туйлаһан амжалтануудаа /батадхажа, бүри ехэ үрэ дүнгүүдые туйлаха гэһэн зорилго эдэнэр урдаа табиба.

1974 ондо хахад миллион шахуу гектар дээрэ тарилга хэгдэхэ, үтэгжүүлгэ хэгдэһэн талмай хоёр дахин үргэдхэгдэхэ, нара һалхинһаа газарай хүрьһэнэй нуралгые зайсуулха хүдэлмэриин хэмжээн, үнгэрһэн жэлэйхитэй жэшэхэдэ, 2,5 дахин ехэ болгогдохо байна.

Республикын газар таряалан элдүүрилдэг гүрэнэй ба кооперативна ажахынууд үшөө 500 трактор, комбайн ба бусад ондоо ехэ техникэ абаха юм.

ДЕЛИ

Индиин түрүүшын хэмэл одон

ТАСС

Газарые тойрон дабшаха Индиин түрүүшын хэмэл одон байгша оной һүүл багта совет ракетын туһаламжаар табигдаха юм гээд замбуулинай дайдые шэнжэлдэг Индиин, Советскэ Союзай мэргэжэлтэдэй эндэ эмхидхэгдэһэн уулзалга дээрэ мэдээсэгдээ.

ПАРИЖ

Камбоджодохи байлдаанууд

ТАСС

Пномпеньдэ дүтэлхэ урдуурхи, баруун-урдуурхи замууд дээгүүр болоһон байлдаанай үедэ Камбоджын сүлөөлхэ хүсэнүүд хэдэ хэдэн амжалтата илалтануудые туйлаба. 38-дахи харгы шадар хэдэн бэхилэлгэнүүдэ орхихо баатай болоһон лонноловско сэрэгүүд Пректнот голые зубшуулан, бэхилэлгэнүүдые дары түргэн түхеэрхые бэлдэжэ байна. Ябаган сэрэгшэдэй, бронетанкова частьнууд фронтын бусад участогуудһаа иишэ эльгээгдэнэ. Гэбэшье патриодуудай шанга добтолгонуудһаа боложо, пномпениин сэрэгүүд гэдэргээ сухарижа байһаар.

БЕРН

Хани харилсаан тухай хэлсээн

ТАСС

СССР-эй Худалдаа наймаанай-промышленна палатын ба Швейцариин худалдаа наймаа хүгжөөхэ палатын хоорондо харилсаа холбоо тогтоохо тухай хэлсээндэ гар табигдаба.

Совет талаһаа — Худалдаа наймаанай-промышленна палатын президиумэй түрүүлэгшэ Б. А. Борисов, Швейцариин талаһаа — палатын президент Ж. Бауэр хэлсээндэ гар табяа.

АЛЖИР

А. Сададай пресс-конференци

ТАСС

Египедэй Араб Республикын президент Анвар Садат эндэ үнгэргэгдэһэн пресс-конференци дээрэ үгэ хэлэхэдээ, сэрэгүүдые хоёр тээшэнь һалгаан бусаахa тухай хэлсээндэ гар табилга гансал сэрэгэй шэнжэтэй, тэрэ «политическэ ямаршье удха баримтагүй» гэжэ тэмдэглээ. Энэнь ООН-ой Аюулгүйн Соведэй 1973 оной октябриин 22—23-най тогтоолнуудые бэелүүлгэ болоно.

Мүнөө үедэ Дүтын Зүүн зүгтэхи байдалай хүгжэлгэ шэнэ шатадаа орожо, Дүтын Зүүн зүгтэхи асуудалые эсэслэн шиидхэхэ арга олгохо байна гэжэ Египедэй Араб Республикын президент тэмдэглээ.

ВАШИНГТОН

Г. Киссинджер үгэ хэлэбэ

ТАСС

США-гай гүрэнэй секретарь Г. Киссинджер эндэ үнгэргэгдэһэн пресс-конференци дээрэ үгэ хэлэхэдээ, сэрэгүүдые хоёр тээшэнь һалгаан бусааха тухай хэлсээндэ Египедэй, Израилиин гар табиһан ушар «Дүтын Зүүн зүгтэхи байдалые һайжаруулан гуримшуулха» байна гэжэ мэдүүлээ. Дүтын Зүүн зүгэй асуудалые шиидхэхэ Женевэдэхи эбэй конференциин үндэһөөр Египедэй, Израилиин хоорондо хөөрэлдөөнүүд үнгэргэгдэһэн байгаа гэжэ тэрэ хэлэбэ.

Сэрэгүүдые хоёр тээшэнь һалгаан бусааха тухай хэлсээндэ гар табигдахадань, баруун гүрэнүүд Араб оронуудһаа нефть абаха аргатай болохо аабзабди гэжэ багсаамжална гээд Киссинджер тэмдэглээ.

НЬЮ-ЙОРК

БУУДАЛДААНАЙ ЗОГСООГДОҺОН ГАЗАРТА

ТАСС

Израилиин сэрэгүүд Суэцкэ каналай баруун бэеһээ сэрэгэй түхеэрэлгэнүүдээ, ехэ буунуудаа гаргажа эхилбэ. Американ хэблэлэй мэдээсэһэнэй ёһоор, сэрэгүүдээ хоёр тээшэнь һалгаан бусааха тухай хэлсээнэй үндэһөөр Дабһата ехэ ба бага нуурнуудай хоорондохи газар нютагуудые хүреэлээд байһан аад, энээнээ болюулһан байха юм. Египедэй транспортын ябахынь тула Суэц, Каир хотонуудай хоорондо харгы нээгдээ. Египедэй сэрэгэй шархатаһан 300 алба хаагша Суэцһээ Египедэй Араб Республикын ниислэл хотодо асарагдаба.

Каналай баруун бэеын зарим нютагуудта табиһан минэнүүдээ израилиинхид абажа захалба. Саперууд 750 мянга шахуу минэ зайсуулха байна.

ЛОНДОН

ОРОНОЙНГОО АША ТУҺА ХАРАНАГҮЙ

ТАСС

Консерваторнуудай правительствын политика буруу һүрэжэ байна. Энэ ушарһаа Англида экономическа ехэ хохидол ушаруулагдана гэжэ правительствада ородоггүй лейборис партиин хүтэлбэрилэгшэ Гарольд Вильсон Би-би-си гэдэг телевизионно программаар партиингаа гэшүүдтэ хандажа үгэ хэлэхэдээ мэдүүлээ.

Орон дотор тохёолдоһон байдалай түлөө бидэ харюусалгатай бэшэбди, харин энэ талаар шахтёрнууд гэм зэмэтэй гэжэ ториин правительство мэдүүлхэдээ, оронойнгоо аша туһа харанагүй гээшэ гэжэ лейборис партиин хүтэлбэрилэгшэ хэлэбэ.

Лейборис партиин национальна гүйсэдхэхэ комитет мэдүүлгэ тунхаглахадаа, ажал хүдэлмэриин талаар горнягуудтай үүдхэһэн хэмороогоо правительство заһаруулхые хүсэнэгүй гэжэ тэмдэглэбэ.

БУЭНОС-АЙРЕС

Чилиин арадта зүрюу харша ябуулга

ТАСС

Хитадай Компартиин хүтэлбэрилэгшэд дэлхэйн революционно ба демократическа хүдэлөөнһөө үшөө дахин холодон таһаржа, өөһэдынгөө аша туһые бусадайхиһаа дээгүүр табижа, империалистнуудай харата хэрэгүүдые дэмжэжэ байһанаа элирхэйлбэ гээд Чилиин Коммунис партиин мэдүүлгэ дотор хэлэгдэнэ.

Чилиин арадтай уласхоорондын олонниитын һанал нэгэтэй байлга Чилиин олон зуугаад патриодуудай ами наһа аршалан абарха арга олгоһон байна гээд энэ документ соо тэмдэглэгдэнэ.

Эгээл иимэһээ КНР-эй правительствын, Хитадай Компартиин хүтэлбэрилэгшэдэй иимэ ябуулгануудыень эрид буруушаанабди гэжэ Чилиин Компартиин мэдүүлгэ дотор хэлэгдэнэ. Сэрэгэй урбалтын хэгдэмсээрнь, эдэнэр фашис захиргааниие мэдэрэн дэмжэжэ, Чилиин хүдэлмэришэн ангитай, арадтай һаналаа нэгэдэлгээ болюулһан байгаа.

НЬЮ-ЙОРК

Американ уран зохёолшын мэдүүлгэ

ТАСС

Американ мэдээжэ уран зохёолшо, публицист Альберт Кан «Нью-Йорк таймс» газетэдэ бэшэг эльгээхэдээ, Солженицынэй ном тушаа өөрынгөө һанал бодол найруулан бэшэһэн байна. Тиихэдэнь редакци энэ бэшэгыень тунхаглахаяа арсаа. Энээнтэй дашарамдуулан, А. Кан ТАСС-ай корреспонденттэй хөөрэлдэхэдөө, иигэжэ мэдүүлбэ: «Советскэ Союз тухайда Солженицынэй һанаанһаа абажа, худал хуурмагаар бэшэһэн юумэ «Нью-Йорк таймс» үргэнөөр тунхагладаг аад, энээниие нь буруушааһан минии богонихон шэнжэлэл тайлбари толилхые дурагүйдэнэ. Энэмнай ёһотойл цензура гээшэ ааб даа. Энэ ушар харюусалгатай журналистка хүдэлмэри бэшэ, харин уласхоорондын оршон байдалые хорлон бузарлахын тула газетын үргэнөөр ябуулдаг номнол болоно».

НЬЮ-ЙОРК

Нюуса завод

ТАСС

Наркотигуудые үйлэдбэрилдэг нюуса заводые Роквилла (Мэриленд штат) хотын полици элирүүлээ. 25 миллион доллар сэнтэй продукци эльгээгдэхээр бэлдэгдэжэ байтарнь эдэнэр бариһан байна.

ЭНЭ ХУУДАҺАНДАМНАЙ УНШАГТЫ:

- Ном—эрдэм һургуулиин булаг.
- *Уран шүлэгэй долгин.*
- Арадай аман зохёолой абдарһаа.
- **Элдэб һонин. Шог ёгто.**

ТОЛИ

НЮДЭНЭЙ СЭСЭГЫ МЭТЭЭР ГАМНАЯ

ЭРДЭМ ҺУРГУУЛИ тухай арад зоной хэлсэдэг һайн һайхан үгэнүүд бии. Жэшээлхэдэ, «Эрдэм бэлиг—эрхим баян», «һураһан—далай, һураагүй — балай», «Ном — хүнэй нүхэр» гэхэ мэтэһээ эхилээд, сэсэн мэргэн үгэнүүд арад зоной дунда таранхай. Эрдэм һургуулиҗ гээшэмнай ном һударһаа эхитэй гэжэ мүн лэ хэлсэдэг. Зүб даа. Ном һударгүйгөөр хэншье эрдэм шудалжа шадахагүй ха юм.

Тиимэһээ номые гамнаха, нягтаар хадагалжа ябаха хэрэгтэй. Иимэ ехэ баялиг — эрдэм һургуули үгэжэ байһан ном һудараа һаланаар хадагалжа, хахалжа, шуулажа, эреэлжэ ябабал, нэгэ талаһаа, ехэ алдуу хэхэш, нүгөө талаһаа, ниитын зөөридэ, олоной жасада хохидол ушаруулхаш.

Ородой агуу уран зохёолшо Лев Николаевич Толстой айхабтар ехэ библиотекэтэй байһан. Тиигээд ном бүхэнөө ехэ наринаар хадагалжа, тооһыень ходо аршажа, аятайханаар эмхилдэг байһан гээд тэрэ үеын хүнүүд дурсан бэшэдэг. Уншажа байһан номойнгоо хуудаһан дээрэ гуурһаар гү, али ондоо юумээр нэгэхэншье тэмдэг хэдэггүй, ехэ зохидоор саарһа хабшуулаад орхидог һэн гэхэ.

Агуу эхэ пролетарска уран зохёолшо Алексей Максимович Горький «Бага наһан», «Хүнүүдэй дунда», «Минии университедүүд» гэжэ зохёолнууд соогоо өөрынгөө бага, эдир наһа харуулха зуураа, номдо дурлаһан, тэрэнэй аша туһаар эрдэм һургуулитай болоһон тухайгаа зүрхэ сэдьхэл хүдэлгэмөөр бэшээ һэн. Алексей Максимович ном тухай иимэ үгэнүүдые хэлээ: «Номой аша туһаар лэ бүхы эрхим һайн юумэнүүдээ оложо абаһан байнаб».

Агуу Октябриин хубисхалай урда тээ манай буряад арад зоной дунда эрдэм һургуулитай хүнүүдэй тон үсөөхэн байһаниинь мэдээжэ. Харин мүнөө Буряадай номой хэблэлээр жэл бүхэндэ олон мянган ном хэблэгдэн гарана. Тиихэдэ буряад уран зохёолшодой номууд Эхэ оронoймнай ниислэл хото Москвада хэблэгдэнэ. Одоол ном уншаха гэһэн хүнүүдтэ бүхы библиотекэнүүдэй үүдэн үргэнөөр сэлигдэнхэй. Дэлхэй дээрэ эгээл ехэ, олон ном уншадаг зон хэд бэ гэжэ асуугаа һаа, совет хүнүүд болоно. Капиталай гүрэнүүдтэ ошоод, номой магазинуудта ороод үзэгты: үтытэй хүнэй худалдажа абахын аргагүй үнэтэй номууд тооһондо дарагдажа, тэндэ хэбтэхэ. Манай орон дотор хэблэгдэн гарадаг ном эгээл хямда сэнтэй, үргэн олон зоной дунда түргөөр тараха арга боломжотой ха юм.

Тиигээд номдоо һайнаар хандажа, нягтаар хадагалжа, эреэлэн, шуулангүйгөөр абажа ябаха гээшэмнай хүн, уншагша бүхэнэй уялга болоно ха юм.

...Би өөрынгөө бага наһанай нэгэ зурагые эли тодоор һананаб. Нэгэдэхи класста һурахаяа оробоб. Тиихэдэ класс соомнай ори гансахан «Үзэглэл» бии һэн. Хэшээлдээ тэрэ номоо бултадаа ирахабди. Забһарлалгын үедэ зарим үхибүүднай газаа наадахаяа гарангүй, «Үзэглэлэй» зурагуудые һонирхон хараха. Тиигээд хэшээлэй һүүлээр хэн тэрэ «Үзэглэлые» гэртээ абаашахаб гэһэн арсалдаан түрүүшээр гарадаг байба. Энэ арсалдаанмнай дуулаһан багша Лыгжидма Цыреновна Эрдынеева (мүнөө Хэжэнгэдэ багшална) юунэй боложо байһые гансата ойлгожорхёод, «Үзэглэлые» гэртээ абаашаха үхибүүдэй тусхай ээлжээтэ список табяа һэн. Тэрэ ном гэртээ абаашаха болоһон хүн ехэл баяртай ябаха. Үнэхөөрөөшье, баярлангүй яахабши. Хэшээлэй һүүлээр бүхэли үдэшэндөө «Үзэглэл» шинии болохо ха юм. Тиихэдэ ном ехэ хомор байгаа. Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуу ехэ дайнай һүүлээрхи хүшэр хүндэ жэлнүүд һэн. Тэрэ ори гансахан «Үзэглэлые» бидэнэр — үхибүүд нюдэнэй сэсэгы мэтээр гамнаха гэжэ оролдодог һэмди. Тэрэ ном гансашье бидэндэ эрдэм ухаа үгөө бэшэ, удаадахи, һүүлдэнь бидэнэй хойно һургуулида ороһон үхибүүд тэрээнииемнай һайса ираһан байха.

Ном гээшые гамнаха, һайнаар хадагалха хэрэгтэй гэжэ дахин дабтанаб. Ном — хүнэй нүхэр. Абажа, хадагалжа ябаһан номшини өөртэш эрдэм ухаа олгуулхаһаа гадна, үхибүүдтэш, ашанар, гушанарташ хэрэгтэй болохо. Заатагүй хэрэгтэй болохо. Ном—хүнэй баялиг.

...Үшөө нэгэ ушар тухай элихэн һананаб. табадахи классата һуража ябааб. Математикымнай багша, классаймнай хүтэлбэрилэгшэ Цырма Раднатаровна Будаева ном ехэ уншадаг һэн. Тиихэ үедэ һаяхан хэблэгдээд байһан И. Козловой «Крымское подполье», Б. Полевойн «Алтан» гэжэ номуудые Цырма Раднатаровна уншаад, бидэндээ ехэ һайнаар хөөрэжэ үгөө бэлэй, «Үхибүүд, ном уншагты, наринаар хадагалжа ябагты», — гэжэ багшамнай захидаг һэн.

Нэгэтэ би библиотекэһээ ном абабаб. Хэшээлэй хоорондуур тэрэнээ уншабаб. Хонхын жэнгирхэлээр класс соогоо ороод, уншажа байһан номойнгоо хуудаһа нугалаад, партынгаа хүнды руу хэбэб. Номой хуудаһа нугалхыем харажархиһан Цырма Раднатаровна хажуудам ерээд:

— Ямар ном уншанаш? Харуулал даа, — гэбэ.

Бишье номоо һард үгэбэб. Номыем иража хараад, Цырма Раднатаровна иигэжэ хэлэбэ:

— Номой хуудаһа иигэжэ нугалһанай хэрэггүй, Хожомоо энэ нугалаагааршни номой хуудаһан таһарха.

Тэрэ хэлээшыень мүнөөшье болотор мартадаггүйб.

...Ном һударта хайша хэрэг хандажа, тэрэниие шууладаг, эреэлдэг, таһа татадаг ушарнууд үсөөн бэшэ үзэгдэдэг. Үхибүүдые багаһаань хойшо номдо дуратайгаар, һайнаар, наринаар, гамтайгаар хандадаг байхаар һургаха зэргэтэйбди. Хайша хэрэгээр номдо хандадаг, һаланаар хадагалдаг, хирэ тооһон болгодог хүнүүд эрдэм һургуулитай боложо шададаггүй гэжэ хэлээшье һаа, алдуу болохогүй ёһотой.

Ном суглуулдаг, баян библиотекэтэй хүнүүд манайда олон. Зүгөөр зарим хүнүүд ном уншадаггүйшье һаа. ёһын тулада тэрэниие олоор суглуулжархёод, тооһо хирэдэ даруулжа байдаг. Уншахагүй аад, ном дэмы суглуулһанай хэрэг бии юм гү?

«Манай библиотекэнүүд номоор баян. Тэндэхи номууд хүн зондо болзортойгоор үгтэжэ уншагдана. Тиимэһээ уншагшад тэдэ номуудые гамтайгаар, хирэ тооһон болгонгүй, нягтаар хадагалжа байгаад уншаха зэргэтэй ха юм. Тиин гэһэйш заримашуул библиотекын номуудай хуудаһа таһалжа абадаг, муухай болгодог «заншалтай» байха юм. Жэшээлхэдэ, Сэлэн-Дүүмэ тосхондо ажаһуудаг, Новосибирскиин түмэр замай инженернүүдэй институтда заочноор һурадаг Владимир Р. гэгшэ байгша оной январиин 22-ой үдэр Горькиин нэрэмжэтэ республиканска библиотекын уншалгын зал соо һуухадаа. өөртөө хэрэгтэй нэгэ номой хоёр хуудаһа таһа татажа абаһан байна. Тиихэдэ Сотниковско ажаһуудалай комбинадай механик Валерий С. гэгшэ сэрэгэй түүхын хорёод номой хуудаһануудые бритвээр отолжо абаһан. Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ багшанарай институдай физико-математическа факультедэй 516-дахи, 514-дэхи группануудай хэдэн студентнэр «Курс математического анализа» гэжэ номой хуудаһа таһа татажа абаа. Энэмнай һэшхэлгүй ябадалнууд болоно бэшэ гү? Библиотекын ном —олоной баялиг. Гутаагдаһан эдэ номууд гансашье эдэнэртэ бэшэ, ондоо хүнүүдтэ шухала хэрэгтэй ха юм.

Ном — хүнэй нүхэр. Ном —эрдэм һургуулиин эхин. Ном — манай баялиг. Тиимэһээ ном гээшые нюдэнэй сэсэгы мэтээр гамнан хадагалжа ябая. Тэдэ номуудыемнай манай үхибүүд, ашанар, гушанарнай уншахал.

Г. ДАШАБЫЛОВ,
журналист.

ЗУРАГЛАЛ

БЭЕЛҺЭН ХҮСЭЛ

Хүн бүхэн өөрын сэлмэг һайхан хүсэл зорилготон байдаг. Тэрэнээ бэелүүлхын тула ажаһуудаг, ажалладаг гээшэ. Жэшээнь, таряашан үндэр баян ургаса надхуулхые, альпинист орьёл үндэрнүүдые эзэмдэхые, хүгжэмшэн ирагуу гоё аялга дуу зэдэлүүлхые эрмэлзэдэг шуу.

Бэшүүрэй хүүгэдэй хүгжэмэй һургуулиин багша Петр Савельевич Разуваевтай хэшээлэйнь үедэ танилсаа һэм. Хүүгэдые хажуудаа һуулгаад, баян дээрэ наадахыень һургажа байгаа. Гаврилов Витя энэ оройдоо гурбадахи һараяа һурана. Тиимэһээ үшөө дадалтай болоодүй, клавишинуудаа һамаржа даража, тэбдэхээ һанана. Багшань даамай зохидоор хөөрэлдэжэ, хэрэгтэй юумыень ойлгуулжа үгэнэ.

— Иигээд тобшо удаан дарахадашни, дэн шууяатай болоно. Абяан бүхэниием сэдьхэлээрээ мэдэрхэ хэрэгтэй бшуу, — гэжэ Петр Савельевич хэлэнэ.

Хажуу тээһээ адаглан харахада, багша шаби хоёр жаахан зүжэгхэниие тайлбарилжа, хажуудахи хүнүүдые обёорхошье сүлөөгүй һуугаа бэлэй. Сэхэ һуужа наадахыень, баянай тобшонуудые шангаар дарахагүйень һануулна. Тиигэбэшье хүбүүн эм мүрөө һарилгажа, һамаржа наадахаа һанана. Багша хэрэгтэй тобшыень заажа үгэнэ.

Хэшээл дүүрэхэ тээшээ дүтэлэнхэй. Баян дээрэ наадажа гаргаһан хүгжэмэй аялга нэгэ зэдэлжэ, нэгэ таһалдажа байба. Багша шаби хоёр бага сага эсэһэн хэбэртэйшье һаа, хэшээлэй урагшатай үнгэрһэндэ баяртай һуугаа һэн.

— Мүнөөдөө шамда, Виктор, бэрхэтэйшэг байна. Сагай ерэхэдэ ямаршьегүй һайнаар наадажа һурахаш. «Турецкэ марш», «Сулико» гэхэ мэтын дуунуудай аялга зэдэлүүлдэг мэтэ наадахаш, — гэжэ багшынгаа хэлэхэдэ, хүбүүн өөртөө, өөрынгөө бэлиг шадабарида найдажа байһанаа мэдүүлэн, энеэбхилээ һэн.

Петр Савельевич һууриһаа бодожо, баянаа аргаахан табяад, таһалга соогуураа ябасагаалнай удаа иигэжэ хэлэбэ.

— Үхибүүд манай һургуулида ябалсажа, хүгжэмэй нюусатай танилсана. Би энээндэнь тон баяртайб. Хүгжэмдэ һураха гээ һаа, бүхы арга боломжонууд бии. Харагтылши, хүгжэмэй элдэб янзын инструментнүүд байна бшуу. Хүүгэдэй дүрбэн тэгшээр хүмүүжүүлэгдэхын тула иимэ юумэн үгтэнэ ха юм.

Хүгжэмэй нюуса тайлбарилха тиимэшье хүнгэн хэрэг бэшэ. Тиихэдэ Петр Савельевич онсо өөрын замаар хүгжэмтэй нүхэсэһэн байха юм. Хүгжэмэй һургуулида һураагүй, тусхай һургуулишье байгаагүй.

Нэгэтэ иимэ ушар тохёолдоо бэлэй. Гармонист Сысой Савельев тухай һураг суу тараба. «Энээнтэй уулзажа, гармонь дээрэ наадажа һургахыень гуйхам» — иимэ һаналтайгаар Охин-Булагһаа Бэшүүр ябагаар ерэһэн байна. Тиигээд лэ уулзаа һэн. Баян дээрэ наадахань тиимэшье хүнгэн хэрэг бэшэ байшоо. Энэль гармонь бэшэ ха юм. Өрёошог инструмент гээбы.

Нотонуудые заабол шудалха! Иимэ зорилготойгоо А. В. Шатский гэгшындэ хэды дахин ерэжэ, хүгжэмэй нюусатай танилсаһан байна. Сэрэгэй албанда байхадаа баяантайгаа хахасаагүй. Заочноор һуралсажа, хүгжэмэй номуудые шудалһан, тусхай мэргэжэлтэй болоһон юм. Һүүлээрнь аймагай соёлой байшанда хүдэлхөөр эльгээгдээ һэн.

1957 он. Петр Савельевичэй ажабайдалда мартагдашагүй үйлэ ушар тохёолдобо. Уран һайханай бүлгэмэй бүхэроссин харалга Москвада боложо, баянист П. С. Разуваев хабаадалсажа, Хүндэлэлэй грамотаар шагнагдаһан байна.

Үхибүүдые хүгжэмдэ һургахын тула нэн түрүүн тэдэнэртэй хөөрэлдэжэ шадаха, үхибүүн бүхэнэй абари зангые, һанал эрмэлзэлые һайн мэдэхэ хэрэгтэй бшуу. Петр Савельевич арбаад жэлэй хугасаада хүүгэдэй хүгжэмэй һургуулида багшална. Түрүүшээр эхин классуудта хүгжэм заадаг байгаа. Бэлиг шадабаряа ходо хурсадхажа, мэргэжэлээ дээшэлүүлжэ ябадагынь мүн баһа өөрын удхатай. Тэрэнэй шаби Баисенова Нина мүнөө Улаан-Үдын хүгжэмэй училищада һурана, багшаяа ходоол магтан дурдажа ябадаг.

Сүлөөтэй сагтаашье хүгжэмтэй хахасадаггүй. Өөрынгөө үхибүүдые хүгжэмдэ һургана. Хоёрдохи хүбүүниинь энэ жэлдэ хүгжэмэй һургуули дүүргэхэнь. «Минии замаар ябахал байха» гэжэ эсэгэнь хэлэдэг. Теэд яахаб, һайн лэ гээшэ.

Хүгжэм заахаһаа гадна, заримдаа аялга дуу зохёодог. Зүжэг нааданай болоходо, өөрынгөө зохёол гүйсэдхэжэ, харагшадай юрөөл магтаалда хүртэдэг.

— Зохёохы ажал тухайдаа богонёор хөөрэжэ үгыт, —гэжэ хандабаб.

Петр Савельевич нэгэ хэды бодолгото болоһоной удаа энеэбхилэн хараад, иигэжэ хэлээ һэн:

— Нэгэ-хоёр үгөөр хэлэжэ болодоггүй юм даа. Хэды дуунай аялга наадажа үгэхэм гү?

...Тэрэ баянаа абаад, тобшохонуудыень хүнгэхэнөөр дарасагаажа, дуунай ирагуу аялга урадхуулба. Үхибүүд тойрожо һуунхай, аяшархан шагнана. Дуунай аялга холуур долгисон зэдэлжэ, һонюуша хонгор үхибүүдые гоё һайхан тээшэ даллажа байһан шэнги һанагдаха юм.

В. ЗАХАРОВА,
«Бичурский хлебороб» газетын хүдэлмэрилэгшэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: П. С. Разуваев хэшээл үнгэргэжэ байна.

Бэшүүрэй аймаг.

НОМОЙ ТАГ

Сергей МИХАЛКОВ— БУРЯАД ХЭЛЭН ДЭЭРЭ

Ленинэй шангай лауреат Сергей Владимирович Михалковой зохёолнууд, үхибүүдтэ зорюулһан шүлэгүүдынь, баснинуудынь уужам дэлгэр Эхэ оронoймнай олон миллион уншагшадта мэдээжэ болоһоор үнинэй юм. Тэрэнэй зохёолнууд СССР-эй арадуудай хэлэнүүд дээрэ оршуулагдахаһаа гадна, хариин олохон гүрэнүүдтэ ном болгогдон гараһан байна.

Һаяхан Буряадай номой хэблэлээр тэрэнэй баснинууд тусхай ном болгогдон гараба. Энэ ном соо Сергей Михалковой гушаад басни ороно. Эдэ баснинуудыень ород хэлэнһээ поэт Гунга Чимитов буряадшалба.

Энэ ном уран гоёор шэмэглэгдээ. Ном соо ороһон баснинуудай нэгые эндэ үгэе.

А Р Б У З

Газарай шэмэ шүүһые
Гамгүйгөөр һоро һороһоор,
Дулаан наранай элшэ доро
Дураараа хэбтэ хэбтэһээр
Эгээлэй нэгэ Арбуз
Хамаһаа мантагараар ургаба.
Хажуудахиндаа тиин бэеэ һайрхаба:
«Алинһаатнайш хүндэб, амтамниш гаһар,
Абаһан лэ хүн магтаха намайе хараһаар».
Иигэжэ сортоолхожо байһаар
Хэршүүлээд табигдахадаа,
Хэндэшье һайшаагдабагүй ха даа:
Хаһатай томодоо үлүүнь юуб? Хальһаниинь зузаан!
Харахада, үнгэ зүһэнь — биратай бэшэ,
Харин амталхада — үбһэн гээд лэ дүүрээ...

***

Басниимни удха мэдээтэй:
Бараг хүн гэжэ зариманиие һанахаш —
Хөөрэхэдөөш бэрхэ, мадагар нюргатай,
тарган гэдэһэтэй, —
Харин зосоохиинь ухашалаад үзэхэдэш,
Эгээл тэрэ Арбузай удхатай!

Манай корр.

Цырендулма ДОНДОГОЙ

ШЭНЭ МҮРНҮҮДҺЭЭ

Шуһанхан улаан зүрхыемни шагнаад,
Шуналгай юм байна гэжэ мэдээрэй.
Шуналыень дааха сэнэггүй байбал,
Шударгы зайлан, намһаа холодоорой.
Ханилха дуратай зүрхыем шагнаад,
Халуунхан юм байна гэжэ мэдээрэй.
Халууень дааха сэнэггүй байбал,
Харгыһаам түргөөр зайлан ошоорой.
Энээхэн сохилдог зүрхыем шагнаад,
Этигэлтэй юм байна гэжэ мэдээрэй.
Этигэлыень дааха сэнэггүй байбал,
Эртээнһээ намһаа холодон ошоорой.

***

Солхооб сэнтэй һиихэ, бэһэлигээр
Сохом сэдьхэлыем татаха аалши?
Алта шараһан гуулин бугаагташ
Атаархаха гэжэ һанана аалши?
Сэнтэһэн сонходол, сэбдэгтэй юумэдэл,
Сэдьхэлэйш хүйтэниие мэдэһэн хойноо,
Нээрээшье алта харуулаашье һаашни,
Нэхэжэ ошохогүйлби даа хойноһоош.
«Заһархаяа болиһон эхэнэрши» гэлдэн,
Запажа байгаад, нүхэдни хэлүүжэн.
Хубита гансаяа золгохоор найдан,
Хойто наһандааш бэдэрхээ үлүүжэм.

***

Үбэл дунда сэсэг тэбэриһэн
Үхин ямар һайхан гээшэб?
Үелһэн гансаһь бэлэглээ ха гү?
Үндэжэ хасарыень эшээгээ ха гү?
Эртын наранай элшэн тудаһаншуу,
Эгигэлээр тулараһан шарайнь һайхан.
Эрбэс гэһэн нюдэнэйнь буланда
Энеэбхилэл хороод, угаа һайхан.
Хүйтэн жабарта хайруулаашье бол,
Хүлдэхые мэдэдэггүй сэсэг мэтээр,
Хүшэрхэн сагай заримдаа тудаашье һаа,
Хүүхэн, уйдхаргүй сэлмэг ябаарай!

Гунга ЧИМИТОВ

ҺАЙН ҺАНААТА ШАНДАГАН

БАСНИ

Оодон һүүлтэй Шандаганай
Ойнгоо тосхон соогуур
Ондого-сондого оодоржо,
Омог юумэ ябахада,
Урдань шүргэ хорёо
Унашанхай хэбтэбэ.
Һануулһаар гэжэ хэлсүүлдэг
Һайн һанаата Шандаган
Эмхи гуримгүй юумэндэ
Эгээл дурагүй амитан һэн.
Хүнэй бэшэ, өөрын —
Хүбшэ ойн ангуудай
Ажахыда хабаатай
Армаг шүргэ хадань,
Заһаад орхихо гэжэ
Залхуугүй Шандаган шиндэбэ.
Мэхэтэй Үнэгэ наадалһан
Мэдээжэ дуу эшхэрэн,
Хүхюутэй уран Шандаган
Хүдэлжэ захалба.
Уданшьегүй хажуудань
Ударидагшад олоороо —
Хара Баабгай, Үнэгэн,
Харша хорёогой дарга
Хүхэ Шоно, Шэлүүһэн
Хүрэжэ ерээд байбал даа.
Юундэшьеб ехэл дурагүйгөөр
Юлын, хёлойн харабал даа.
— Шинии эбдэһэн шүргэ гү? —
Шэрүүнээр Шоно һураба.
— Эбдээ гүш? — гэбэ Баабгай.
— Эбдээ гүш? — гэбэ Үнэгэн.
— Энэ шүргэ эбдээгүйб! —
Эбдүүсэн Шандаган харюусаба.
— Һэ! Эбдээгүйб... Өөрөө теэд
Һэльбэн заһажа байна бшууш!
— Хажуугаарнь гүйжэ ябатараа,
Харахадам: унаад хэбтээ..
— Тиихэдэнь заһаха гэбэ гүш?
— Тиигээ, тиигээ, заһаха гээб, —
Гэжэ Шандаган хэлээдхибэ.
— Гэмгүй худалша байнаш даа —
Өөрөөл эбдээ хадаа
Өөдэ татан, заһаа губши...
Тэрэгүй һаа, талын юумэ
Заһажа байха тэнэг һэн гүш! —
Гэжэ Баабгай ноён
Гэмэрэн һагад дуугарба. —
Хамтын шүргэ эбдэжэ,
Харата ааша гаргаһан
Шандаганда захиралтаар
Шанга донгодолго үгэхэ!

— ✶ —

Һайн һанаан,
Һайхан сэдьхэл гэдэгые
Ойн арьяатадай заримаһайнь
Ойлгодоггүйнь харамтай.

«СПОРТЛОТОГОИ» «СПОРТЛОТО-2-ОЙ» ТИРАЖАЙ ДҮНГҮҮД

«Спортлотогой», «Спортлото-2-ой» январиин 20-до Москвада үнгэргэгдэһэн 2-дохи тиражай дүнгүүдые Спортивна лотерейн главна управлени согсолбо.

«Спортлото». Нэгэ хүн зургаан номер таажа, 5000 түхэриг абаха болобо. Табан номер таагшад—2672 түхэриг, дүрбэн номер тааһан хүнүүд—49 түхэриг, гурбан номер таагшад 3 түхэриг абаха байна.

«Спортлото-2». Нэгэшье хүн зургаан номер таажа шадаагүй. Табан номер таагшад—2985 түхэриг, дүрбэн номер тааһан хүнүүд—59 түхэриг, гурбан номер таагшад 3 түхэриг абаха.

Хоёрдохи тиражай шүүбэри нөөсэлгын түбэй кассануудаар февралиин 1-һээ 28 болотор түлэгдэхэ юм.

(ТАСС).

ОНЬҺОН ҮГЭНҮҮД

Ажалгүй хүн — жаргалгүй,
Азагүй хүн—баяргүй,
Харюу хүн—нюургүй,
Харуу хүн—нүхэргүй.
Һайн хүнэй ябадалһаа—туһа,
Муу хүнэй ябадалһаа — тодхор.
Эшэгэн тэхын бэбанаан ехэ,
Эрдэм багатын омог ехэ.
Хэтэ сахюурһаа—гал,
Хэлэ аманһаа—хэрүүл.
Хүн хүнэй һайнһаа айдаггүй,
Хүн хүнэй мууһаа айдаг.
Тэмээн бодоо һаа ябадаг,
Тэргэ мухаряа һаа ябадаг.
Һайн хүнэй сэдьхэл сагаан,
һаар хүнэй ябадал хара.
Муу—харатай,
Могой—хоротой.
Бодолтой хүн шүүхэ,
Бодолгүй хүн һууха.

Д-Д. ЦЫРЕНЖАПОВАЙ суглуулбариһаа.

Хэшээлдээ бэлдэжэ,
Хэсүүхэн сүлөөгүйб.
Хэншье һаалта
Хэхэ эрхэгүй.

Дэбтэр дээгүүр
Дэбхэрэн гүйнэ
Уран гуурһамни —
Уухилан һуунаб.

Алдуу гаргахаһаа
Айнаб таһа.
Ехэл нягтаар
Бэшэжэ һуунаб.

Д. БАЛДАНОВАЙ фотоэтюд.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаһанда: Буряадай АССР-эй арадай ажахые 1973 ондо хүгжөөхэ гүрэнэй түсэбэй дүүргэлтын дүнгүүд тухай Буряадай АССР-эй Статистическэ Управлениин мэдээсэл.

Хоёрдохи хуудаһанда: Баунтын районно партийна конференциин тоосоон. «Гол шэглэлһээ хадуураад» — Г. Клепиковэй статья. «Сибириин газар дайдада» — ТАСС-ай материал.

Гурбадахи хуудаһанда. Буряадай АССР-эй Статистическэ Управлениин мэдээсэлэй түгэсхэл.

Дүрбэдэхи хуудаһанда. Субботын үдэрэй хуудаһан.

СЭНХИР ЭКРАН

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА
«ОРБИТА» харуулна.

13.05 — Һүүлэй һонин. 13.10 — Үхибүүдтэ — «Таабаринууд ба тайлбаринууд» (үнгэтэ). 13.40 — Бүмбэгөөр наададаг хоккейгээр «Советская Россия» газетын шанда хүртэхын түлөө уласхоорондын мүрысөөн. СССР-эй, Норвегиин суглуулагдамал командануудай наадан. Хоёрдохи тайм. Архангельскһаа дамжуулга. 14.25 — «Хүхэ шубуун» — мультфильм (үнгэтэ). 15.20 — «Хүгжэмтэ киоск». 15.50 — 16.00—Забһарлалга. 16.00 — «Ан амитадай байдал» (үнгэтэ). 17.00 — Совет дуунуудай концерт (үнгэтэ). 17.30 — «Хүн. Газар дэлхэй. Замбуулин». 18.00 — «13 стульев» гэжэ телевизионно жэжэ зүжэгүүдэй театр (үнгэтэ). 19.00 — «Время»—мэдээсэлэй программа. 19.30 — «Дуратай-шуул бэшүүлжэ болохот» «Грузиин телевидениин уран һайханай фильм түрүүшынхиеэ харуулагдаха. 20.35 — Телевизор харагшадай бэшэгүүдээр зохёогдоһон хүгжэмтэ программа. 21.05 — «Куба вблизи» — документальна фильм (үнгэтэ). 21.30 — Ленинградай Гүрэнэй мүльһэн дээрэ хатардаг баледэй концерт. 22.30 — 22.40 — Забһарлалга. 22.40—«Манай айлшан — уран зохёолшо Сергей Михалков». 24.00 — «Время»—мэдээсэлэй программа.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА
Улаан-Үдэ харуулна.

13.40 — «Ши эрэ хүн хадаа» — уран һайханай фильм. 15.00 — Концерт.

САГААН УЛАРИЛ

Республикадамнай мүнөөдэр үүлэтэйшэг байха, саһан балай орохогүй. Баруун-хойноһоо секундын 3-7 метр хүсэтэйгөөр һалхилха. 22-27 градус хүйтэн болохо Хойто аймагуудаар 26-31 Байгал шадар 20-25, Улаан-Үдэдэ һүниндөө 32-34, үдэртөө 25-27 градус хүйтэн болохоор хүлеэгдэнэ.

Редакторай орлогшо
М. Н. НИМАЕВ.

«БУРЯАД ҮНЭН» 1974 оной январиин 26. 4-дэхи хуудаһан Типография управления по делам издательств, полиграфии и книжной торговли Совета Министров БурАССР И-01332. Заказ № 00444